

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ: Ν.Ο.Π.Ε.
ΤΜΗΜΑ: ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΜΑ:
Η ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Σπύρος Δάπης
ΑΜ: 1340200500071
Ακαδημαϊκό Έτος: 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1. <u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	3
2. <u>ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</u>	3
3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΑ	
3.1 <u>Νομοθετική θεμελίωση</u>	4
3.2 <u>Διάκριση σε Άμεση και Έμμεση Δημοσιότητα</u>	6
4. ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ	
4.1 <u>Γενικά η Έμμεση Δημοσιότητα</u>	8
4.2 <u>Νομοθετική θεμελίωση</u>	10
4.3 <u>Τα εκατέρωθεν επιχειρήματα</u>	11
Α. <u>Επιχειρήματα κατά της μετάδοσης της δίκης</u>	11
Β. <u>Επιχειρήματα υπέρ της μετάδοσης της δίκης</u>	12
4.4 Σχέση συνηγόρου και ΜΜΕ	
Α. <u>Προοίμιο</u>	13
Β. <u>Το χρονικό σημείο δημιουργίας του επαγγελματικού απορρήτου. Το δικαίωμα σιγής του κατηγορούμενου</u>	15
Γ. <u>Η στάση των μέσων μαζικής ενημέρωσης απέναντι στον κατηγορούμενο</u>	16
Δ. <u>Η στάση του συνηγόρου στα διάφορα στάδια της δίκης</u>	19
Ε. <u>Συμπεράσματα</u>	21
4.5 <u>Αντιμετώπιση ζητήματος σε άλλες χώρες του κόσμου</u>	21
5. <u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ</u>	27
6. <u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u>	28
7. <u>ΔΗΜΜΑΤΑ</u>	29
8. <u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	30
9. <u>ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ</u>	31
10. <u>ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ</u>	31

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης είναι ένα ζήτημα που κατά καιρούς αναδύεται στην επιφάνεια της δημόσιας ζωής, κατά κύριο λόγο όταν στην επικαιρότητα βρίσκονται δίκες προσώπων των οποίων οι πράξεις προκαλούν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Σκοπός, λοιπόν, της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο η ελληνική έννομη τάξη αντιμετωπίζει το ζήτημα της δημοσιότητας της δίκης γενικά αλλά και ειδικά την τηλεοπτική κάλυψη αυτής. Ασφαλώς, καθοριστικό ρόλο στην όλη προβληματική διαδραματίζει και ο συνήγορος, με αποτέλεσμα να έχει και ιδιαίτερη αξία να εξετάσουμε και τα ζητήματα εκείνα που άπτονται του δικού του πλαισίου ευθύνης. Προκειμένου, βέβαια, να είναι πληρέστερη και διαυγέστερη η αντιμετώπιση του ζητήματος κρίνεται σημαντικό να ψηλαφήσουμε τον τρόπο με τον οποίο αλλοδαπές έννομες τάξεις το αντιμετωπίζουν.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΉ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τα πρώτα Συντάγματα της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας τα οποία είχαν αναφορές στην δημοσιότητα της δίκης ήταν τα Επαναστατικά Συντάγματα του Άστρους (1823) και της Τροιζήνας (1827). Τις σχετικές διατάξεις επανέλαβαν έκτοτε όλα τα δημοκρατικά Συντάγματα ακολουθώντας ορισμένες διαφοροποιήσεις ως προς τους λόγους εξαίρεσης από της δημοσιότητα της δίκης. Έτσι ο αρχικός όρος της «σεμνότητας» αντικαταστάθηκε σταδιακά από τους όρους των «χρηστών ηθών», «ευταξίας» και της «δημοσίας τάξεως». Φτάνουμε εν τέλει στο Σύνταγμα του 1975 όπου ως λόγοι εξαίρεσης από τη δημοσιότητα της δίκης αναφέρονται «τα χρηστά ήθη», «η κοινή ευταξία», «η δημόσια τάξη» αλλά επιπλέον «η προστασία του ατομικού δικαιώματος ιδιωτικού και οικογενειακού βίου των διαδίκων»¹.

---

¹ Βλ. Μαυριά Κ., Συνταγματικό δίκαιο, Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 684 επ.

3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΑ

3.1 Νομοθετική θεμελίωση

Α. Η κατοχύρωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης από τα δικαστήρια αποτέλεσε τον βασικό δικαιολογητικό λόγο για την εισαγωγή της αρχής της δημοσιότητας². Ενόψει, δηλαδή, των καταχρήσεων, που λάμβαναν χώρα υπό το κράτος της ισχύος της παλαιάς μυστικώς διεξαγόμενης εξεταστικής δίκης προκλήθηκε τόσο έντονη αντίδραση στους χρόνους του διαφωτισμού, ώστε η αντίστοιχη επιταγή για δημοσιότητα των δικών να καθιερώνεται με συνταγματικές διατάξεις³ και να θεωρείται απαραίτητη αρχή του Κράτους Δικαίου⁴. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 93, παρ. 2 και 3, εδ. α' Σ., οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες και κάθε δικαστική απόφαση απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση.

Σε αντιστοιχία, λοιπόν, με τις ανωτέρω συνταγματικές διατάξεις ορίζεται από το άρθρο 329 παρ. 1 εδ. α' ΚΠΔ ότι η επί ακροατηρίου συζήτηση, καθώς και η απαγγελία της απόφασης γίνεται δημοσίως σε όλα τα ποινικά δικαστήρια και στη συνέχεια προσδιορίζεται η έννοια της δημοσιότητας, η οποία συνίσταται στο ότι επιτρέπεται σε οποιονδήποτε να παρευρίσκεται ακολούτως στις συνεδριάσεις⁵. Επειδή, όμως, η παρακολούθηση των ποινικών δικών από νεαρά άτομα μπορεί να ασκήσει σε αυτά επιβλαβή επιρροή, δεδομένου ότι κατά τη διάρκεια τους εκτυλίσσονται θλιβερές εικόνες και αναφαίνονται κακίες, ελαττώματα και ψεύδη⁶, κρίθηκε σκόπιμο να απαγορευτεί η επ' ακροατηρίου παρουσία προσώπων, που δεν έχουν συμπληρώσει -σύμφωνα με την ελεύθερη κρίση του διευθύνοντος τη συζήτηση- το 17ο έτος της ηλικίας τους⁷ (άρθ. 329, παρ. 1 εδ. β' ΚΠΔ). Περαιτέρω, και για την αντιμετώπιση του προβλήματος, που δημιουργείται, όταν πρόκειται για δίκες, οι οποίες είναι πιθανόν να προσελκύσουν μεγαλύτερο από τον συνηθισμένο αριθμό ακροατών, που είναι δυνατόν λόγω ανεπάρκειας του χώρου, στον οποίο διεξάγεται η δίκη, να παρακωλύσουν το απρόσκοπτο της διαδικασίας, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 329, ο πρόεδρος του δικαστηρίου σε συνεννόηση με τον εισαγγελέα ορίζουν τον αριθμό των εισερχομένων, οπότε επιτρέπεται η είσοδος αδιακρίτως σε οποιονδήποτε μέχρι να συμπληρωθεί ο αριθμός αυτός· με αυτή τη ρύθμιση αποφεύγεται το μέτρο της εισόδου με εισιτήρια, το οποίο αφενός οδηγεί σε αντιδημοκρατικές ανισότητες και αφετέρου προσδίδει θεατρικό χαρακτήρα στις συνεδριάσεις⁵.

Εδώ πάντως χρειάζεται να επισημανθούν οι ακόλουθες προβληματικές περιπτώσεις:

Η κατάληψη της αίθουσας της συνεδρίασης του δικαστηρίου από άτομα, τα οποία διάκεινται φιλικά ή εχθρικά έναντι κάποιου από τους διαδίκους (κατηγορούμενο ή πολιτικώς ενάγοντα) ή «εγκαθέτους» της εξουσίας ή οργανωμένων συμφερόντων. Όπως γίνεται φανερό η δημοσιότητα σε μια τέτοια περίπτωση ουσιαστικά αποτελεί κενό τύπο, αφού έτσι εμποδίζεται να προσέλθει κάθε άλλος πολίτης εξαιτίας του αδιαχώρητου. Μολονότι η εξακρίβωση του πότε συντρέχει κάτι τέτοιο είναι δυσχερής, ωστόσο ο πρόεδρος του δικαστηρίου σε συνεννόηση με τον εισαγγελέα έχει υποχρέωση είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν επισήμανσης του σχετικού απόπου από οποιονδήποτε

² Παράλληλα, όμως, ενισχύεται και το συναίσθημα ευθύνης των δικαστικών προσώπων, αλλά και των άλλων παραγόντων, όπως π.χ. μαρτύρων και πραγματογνωμόνων. Πρβλ. Δημητράτο, ΝοΒ 39/1992, σελ. 342 επ.

³ Ήδη με το άρθρο ΟΗ' του Συντάγματος του Άστρους ορίζεται ότι: «Αι εγκληματικοί διαδικασίαι γίνονται παρησιία και ακολούτως καθένας παρίσταται».

⁴ Βλ. και Α.Π. 750/1987, Ποιν.Χρον. ΑΖ'752 επ., Λεμπέση, Ποιν.Χρον. ΛΑ/209, επ. Καλφάλη, Η δημοσιότητα στην ποινική δίκη, 1986, σελ. 21 επ.

⁵ Βλ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σελ. 134.

παράγοντα της διαδικασίας να διατάξει την εκκένωση της αίθουσας από τα άτομα αυτά και να επιμεληθεί για την ανενόχλητη και χωρίς διακρίσεις είσοδο όσων επιθυμούν να παρευρεθούν⁶.

Η διεξαγωγή της διαδικασίας σε αίθουσα μικρής χωρητικότητας, μολονότι στο οικείο δικαστικό κατάστημα υπάρχουν μεγαλύτερες, με αποτέλεσμα την αδυναμία εισόδου άλλων πολιτών λόγω του αδιαχώρητου. Και εδώ είναι προφανές πως ουσιαστικά παραβιάζεται η αρχή της δημοσιότητας. Το ίδιο φυσικά ισχύει και όταν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διατάσσεται μια τέτοια αλλαγή αίθουσας ή γενικότερα όταν είτε εξαρχής είτε μεταγενέστερα περιορίζεται η δυνατότητα εισόδου στην αίθουσα, μολονότι υπάρχει επαρκής χώρος.

Η απαγόρευση εισόδου στην αίθουσα ορισμένων ατόμων με οποιοδήποτε πρόσχημα (π.χ. πιθανοί ταραξίες, μη ευπρεπώς ενδεδυμένοι, όσοι εμφανίζονται με τρόπο που δεν ανταποκρίνεται στην αξιοπρέπεια του δικαστηρίου ή δεν έχουν μαζί την αστυνομική τους ταυτότητα) προδήλως συνιστά παραβίαση της αρχής της δημοσιότητας.

Η αποβολή από το ακροατήριο, μολονότι αυτός που απομακρύνεται δεν δημιουργήσει θόρυβο ούτε εκδήλωσε ανυπακοή σε μέτρα που αποφασίσθηκαν ή σε διαταγές που δόθηκαν, επίσης παραβιάζει την αρχή της δημοσιότητας.

Η δημοσιότητα, όμως, θα πρέπει να αποκλείεται κατ' εξαίρεση, όταν η παρουσία του κοινού μπορεί να προκαλέσει μεγαλύτερο κακό απ' αυτό, που η δημοσιότητα επιδιώκει να αποτρέψει. Οι εξαιρετικές αυτές περιπτώσεις, στις οποίες αποκλείεται η δημοσιότητα, ορίζονται από το ίδιο το Σύνταγμα, εφόσον και η κατοχύρωση της δημοσιότητας γίνεται από το Σύνταγμα, και είναι οι ακόλουθες:

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 93 Σ. οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων δεν είναι δημόσιες, αν με απόφαση του δικαστηρίου κριθεί ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων. Ενόψει της ανωτέρω διάταξης και σε συνδυασμό με την παρ. 1 του άρθρου 330, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη διεξαγωγή της συζήτησεως ή ενός μέρους της⁷ «κεκλεισμένων των θυρών», δηλαδή χωρίς δημοσιότητα και να απομακρύνει για τον λόγο αυτό τους ακροατές, όταν η δημόσια συζήτηση πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή συντρέχουν ειδικοί λόγοι για την προστασία του ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου των διαδίκων και ιδίως σε δίκη βιασμού, αν η δημοσιότητα θα έχει ως συνέπεια την ιδιαίτερη ψυχική ταλαιπωρία ή τον διασυρμό του θύματος

Για να αποκλεισθεί, όμως, η δημοσιότητα σύμφωνα με τα ανωτέρω, οφείλει το δικαστήριο να ακούσει προηγουμένως τον εισαγγελέα ή τον δημόσιο κατηγορο και τους διαδίκους και να εκδώσει αιτιολογημένη απόφαση, την οποία απαγγέλλει σε δημόσια συνεδρίαση (άρθ. 330, παρ. 2 ΚΠΔ). Πάντως, ο αποκλεισμός της δημοσιότητας αναφέρεται στις δικαστικές συνεδριάσεις και όχι στις εκδιδόμενες αποφάσεις, οι οποίες πρέπει να απαγγέλλονται δημοσίως, σύμφωνα με την επιταγή του εδ. α' της παρ. 3 του άρθρου 93 Σ. Επομένως, τόσο η οριστική απόφαση, που εκδίδεται μετά την «κεκλεισμένων των θυρών» συζήτηση, όσο και οι τυχόν εκδιδόμενες κατά τη διάρκεια της παρεμπίπτουσες αποφάσεις πρέπει να απαγγέλλονται δημοσίως.

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 96 Σ. οι συνεδριάσεις των 629 ειδικών δικαστηρίων ανηλίκων επιτρέπεται να μη διεξάγονται δημόσια, αλλά και οι αποφάσεις τους είναι δυνατόν να μην απαγγέλλονται δημόσια. Δηλαδή στα ειδικά δικαστήρια ανηλίκων κρίνεται ότι είναι ορθότερος ο αποκλεισμός της δημοσιότητας, γιατί έτσι

⁶ Βλ. σχετικά, Λεμπέση, Κοινωνιολογία του Τύπου, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα 1992, σελ. 209 επ.· Καλφάκη, ό.α., σελ. 27 επ.

⁷ Όπως π.χ. κατά τη διάρκεια της εξέτασης ως μάρτυρα της παθούσας σε έγκλημα βιασμού για την προστασία της ιδιωτικής ζωής της

εξασφαλίζεται η απαραίτητη για την εκδίκαση των εγκλημάτων των ανηλίκων «οιονεί οικογενειακή ατμόσφαιρα»⁸.

Σε εφαρμογή της ανωτέρω συνταγματικής διάταξης προβλέπεται από το άρθρο 1 του Ν. 3315/1955 ότι τα δικαστήρια ανηλίκων συνεδριάζουν «κεκλεισμένων των θυρών» και εκτός από τους διαδίκους, τους συνηγόρους τους και τους επιμελητές ανηλίκων μπορούν να παρίστανται οι γονείς ή οι κηδεμόνες και αντιπρόσωποι της οικείας εταιρίας προστασίας ανηλίκων⁹.

Β. ΚΠολΔ: Η αρχή της δημοσιότητας των δικαστικών συνεδριάσεων θεμελιώνεται στο άρθρο 113 παρ. 1 εδ. α' ΚΠολΔ., όπου ορίζεται: «Οι συνεδριάσεις όλων των πολιτικών δικαστηρίων γίνονται δημόσια». Μυστικότητα, ωστόσο, επιβάλλεται στην διάσκεψη για την έκδοση της απόφασης (άρθ. 113 παρ. 1 εδ. β ΚΠολΔ). Σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου, ο διευθύνων την διαδικασία ορίζει κατά την κρίση του τον αριθμό των προσώπων που μπορούν να παραμείνουν στην αίθουσα των συνεδριάσεων, ενώ μπορεί να διατάξει τον αποκλεισμό των ανηλίκων, των οπλοφορούντων και των εμφανιζομένων κατά τρόπο ανάρμοστο και αντίθετο προς την τάξη και την ευπρέπεια της συνεδρίασης. Στο αμέσως επόμενο άρθρο διευθετείται το ζήτημα της διεξαγωγής της δίκης κεκλεισμένων των θυρών. Συγκεκριμένα, το άρθ. 114 παρ. 1 εδ. α' ορίζει ότι, αν η διεξαγωγή της συζήτησης είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή στη δημόσια τάξη, το δικαστήριο μπορεί αυτεπάγγελα να διατάξει να γίνει η συζήτηση εν όλω ή εν μέρει κεκλεισμένων των θυρών, κατά την οποία δικαιούνται να παρευρίσκονται οι διάδικοι, οι νόμιμοι αντιπρόσωποι, οι πληρεξούσιοι και οι τεχνικοί σύμβουλοι αυτών, ενώ κατά το εδάφιο β', το πολιτικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει την παραμονή στο ακροατήριο των μαρτύρων και των πραγματογνωμόνων, καθώς και να επιτρέψει ύστερα από αίτηση διαδίκου να παραμένουν ως και 3 πρόσωπα της εκλογής του. Η απόφαση όμως του δικαστηρίου για διεξαγωγή της δίκης κεκλεισμένων των θυρών εκδίδεται μόνο κατόπιν ακρόασης των διαδίκων ή των πληρεξουσίων τους και του εισαγγελέα, αν παρίσταται στη διαδικασία. Η συζήτηση αυτή γίνεται δημόσια, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει διαφορετικά (άρθ. 114 παρ. 2 ΚΠολΔ). Ας σημειωθεί επί πλέον ότι τόσο η απόφαση της συζήτησης του άρθ. 114 παρ. 2 ΚΠολΔ, όσο και η τελική απόφαση για την υπόθεση δημοσιεύονται σε δημόσια συνεδρίαση (άρθ. 114 § 3 ΚΠολΔ). Αυτά μάλιστα αποτελούν στοιχεία δημοσιότητας στις δίκες «κεκλεισμένων των θυρών». Όλα τα παραπάνω, βέβαια, αφορούν την διαδικασία ενώπιον ακροατηρίου. Η προδικασία και η εκτός ακροατηρίου διαδικασία δεν είναι έτσι κι αλλιώς δημόσιες, επιτρέπεται όμως η προσέλευση σ' αυτές των διαδίκων, των νομίμων αντιπροσώπων και των πληρεξουσίων τους (άρθ. 112 ΚΠολΔ)¹⁰.

3.2 Διάκριση σε Άμεση και Έμμεση Δημοσιότητα

Το παραδοσιακό περιεχόμενο του όρου «δημοσιότητα της δίκης» συνίσταται στην απρόσκοπτη δυνατότητα του κοινού να εισέρχεται στην αίθουσα του δικαστηρίου και να παρακολουθεί ακώλυτα τη συνεδρίαση του. Αυτό είχε κατά νου και ο συνταγματικός

⁸ Βλ. Κοτσάλη-Τριανταφύλλου, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ποινικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007, σελ. 241 επ

⁹ Βλ. Σωτηρέλης, τ.τ Μανωλεδάκη Ι, Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ 235 επ

¹⁰ Για τη συνταγματική κατοχύρωση της δημοσιότητας της δίκης, τις λειτουργίες της και τη δικονομική της διαμόρφωση καθ' έκαστον βλ. Μαυριά Κ., Συνταγματικό δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2002, σελ. 684 επ. και για την πολιτική δίκη Κεραμέα Κ., Αστικό δικονομικό δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1986, σελ. 177 επ., για την ποινική δίκη Ανδρουλάκη Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σελ. 130 επ. και για τη διοικητική δίκη Δαγτόγλου Π., Διοικητικό δικονομικό δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σελ. 236 επ.

νομοθέτης που προσέδωσε στην αρχή της δημοσιότητας συνταγματική ισχύ, ορίζοντας στο άρθρο 93 παρ. 2 Συντ. 1975 ότι οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι δημόσιες και στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου 93 ότι οι αποφάσεις των δικαστηρίων απαγγέλλονται σε δημόσια συνεδρίαση. Σε απόλυτη αρμονία με τη συνταγματική αυτή επιταγή το άρθρο 329 παρ. 1 εδ. α' Κ.Ποιν.Δ ορίζει ότι «η συζήτηση στο ακροατήριο, καθώς και η απαγγελία της απόφασης, γίνονται δημόσια σε όλα τα ποινικά δικαστήρια και επιτρέπεται στον καθένα να παρακολουθεί ανεμπόδιστα τις συνεδριάσεις». Μάλιστα η παραβίαση των ανωτέρω διατάξεων μπορεί να στοιχειοθετήσει και λόγο αναιρέσεως της αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. γ Κ.Π.Δ.

Τα όσα αναφέρονται ανωτέρω συνθέτουν την έννοια της λεγόμενης «άμεσης λαϊκής δημοσιότητας» που συνίσταται, όπως αναφέρθηκε, στην ακώλυτη δυνατότητα προσβάσεως του κοινού στην επ' ακροατηρίου διαδικασία¹¹ και παρακολουθήσεως αυτής, συμπεριλαμβανομένης και της απαγγελίας της αποφάσεως. Προς αυτή αντιδιαστέλλεται η λεγόμενη «έμμεση λαϊκή δημοσιότητα», δηλ. η παρουσίαση στο ευρύ αναγνωστικό και ραδιοτηλεοπτικό κοινό των όσων συμβαίνουν στο δικαστήριο από τα Μέσα Μαζικής Ενημερώσεως. Είναι προφανές, ότι η έμμεση δημοσιότητα δεν συμπεριλαμβάνεται στο ρυθμιστικό πεδίο των άρθρων 93 παρ. 2 και 3 Συντ. 1975 και 329 Κ.Π.Δ. Έτσι, παρότι και η έμμεση δημοσιότητα εξυπηρετεί σε γενικές γραμμές τους ίδιους σκοπούς όπως και η άμεση, δεν υπάρχει συνταγματικά προδιαγεγραμμένος κανόνας που να οριοθετεί με σαφήνεια της έκταση που επιτρέπεται να λάβει αυτή.

---

¹¹ Βλ. Ανδρουλάκη Ν., ο.π., σελ 136 επ.

4. ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

4.1 Γενικά η Έμμεση Δημοσιότητα

Η εξέλιξη που έλαβαν οι προβληματισμοί πάνω στο θέμα της εκτάσεως της έμμεσης δημοσιότητας στην ποινική δίκη ακολουθεί, όπως θα ήταν αναμενόμενο, την γενικότερη πορεία του φαινομένου της παρουσίας των Μ.Μ.Ε. στην ελληνική κοινωνική ζωή. Έτσι, το πρώτο πρόβλημα που ανέκυψε σχετίζεται με την πιστότητα της αποδόσεως των δρωμένων στις δικαστηριακές αίθουσες κυρίως από τον Τύπο και αργότερα από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, καθώς και με την αμερόληπτη στάση των Μ.Μ.Ε. απέναντι στον κατηγορούμενο με σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας¹² και της αξίας της προσωπικότητάς του. Τον προβληματισμό αυτό απηχούσε ήδη ο παλαιός Νόμος περί Τύπου¹³, ο οποίος στο άρθρο 39 όριζε ότι όσο είναι εκκρεμής ποινική υπόθεση και μέχρι να εκδοθεί σχετική τελεσίδικη απόφαση, απαγορεύεται η δημοσίευση οποιωνδήποτε κρίσεων ή χαρακτηρισμών που αφορούν είτε τους διαδίκους είτε την πράξη για την οποία είχε απαγγελθεί κατηγορία και απαγόρευε τη δημοσίευση κατηγορητηρίου, βουλεύματος ή κάθε εγγράφου που αφορούσε τη διαδικασία για πλημμέλημα ή κακούργημα, πριν αναγνωσθούν σε δημόσια συνεδρίαση δικαστηρίου¹⁴. Ο προβληματισμός αυτός εμπλουτίστηκε αργότερα με αφορμή την παρουσία του ραδιοφώνου κατ' αρχήν και της τηλεόρασης μεταγενέστερα. Έτσι ο σχετικός νόμος για τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση¹⁵ όριζε στο άρθρο 3 παρ. 3 ότι οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές για γεγονότα σχετιζόμενα με αξιόποινες πράξεις, εκτός της αντικειμενικότητας και τον σεβασμό της προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου (που είναι άλλωστε συνταγματικά κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα), πρέπει να μην περιέχουν κρίσεις για πρόσωπα που φέρονται ύποπτα ή ενεχόμενα σε εγκληματικές πράξεις, να σέβονται την αρχή ότι κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του και να μην αναφέρουν ονόματα ή να μην μεταδίδουν εικόνες ανηλίκων εγκληματιών.

Από τα ανωτέρω καθίσταται ανάγλυφη η εντύπωση τόσο του νομικού κόσμου όσο και της κοινωνίας γενικότερα για την σπουδαιότητα του ζητήματος που αφορά την έκταση και τον προσδιορισμό του εύρους του ρόλου των Μ.Μ.Ε. αλλά και των εξειδικευμένων τρόπων λειτουργίας τους όταν ασχολούνται με το μηχανισμό απονομής της (ποινικής) δικαιοσύνης. Το ζήτημα αυτό εμφανίζεται σε όλα τα είδη της διαδικασίας με κύριο βάρος, όμως, για ευνόητους λόγους, στην ποινική δίκη. Το ζήτημα της προστασίας του ατόμου και δη του κατηγορουμένου από την άκριτη και κατά κύριο λόγο αρνητική επίδραση της εμπλοκής των Μ.Μ.Ε. στην ποινική διαδικασία αγγίζει σε έντονο βαθμό τον πυρήνα της προστασίας της προσωπικότητάς του, καθόσον έχει αποδειχθεί εμπειρικά σε πάμπολλες περιπτώσεις ότι η βλάβη της προσωπικότητας που υφίσταται από την εμπλοκή αυτή το άτομο στο οποίο αφορά δεν επανορθώνεται ούτε καν μετά από τυχόν αθωωτική απόφαση του δικαστηρίου¹⁶. Το γεγονός αυτό επιτείνεται ως προς τις αρνητικές του συνέπειες και από τους εξής παράγοντες: πρώτον, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, έχει εμφιλοχωρήσει στην ελληνική κοινή γνώμη μία έντονη «δικαστηριολαγνεία», δηλαδή ένα υπερβολικά μεγάλο ενδιαφέρον του αναγνωστικού και ραδιοτηλεοπτικού κοινού για τα δρώμενα στον χώρο της δικαιοσύνης και ειδικότερα για

¹² Βλ. αρθ. 6 παρ. 2 Ε.Σ.Δ.Α.

¹³ Α.Ν. 1092/1938

¹⁴ Βλ. Μπουρόπουλο, Ερμηνεία των περί Τύπου Νόμων, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1958, σελ. 104

¹⁵ Ν 1730/1987

¹⁶ Για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας βλ. Δημητρόπουλο Α., Συνταγματικά δικαιώματα – Ειδικό μέρος, Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ. 38 και για το μητρικό θεμελιώδες δικαίωμα της ανθρώπινης αξίας Δημητρόπουλο Α., όπ., σελ. 4

την παρακολούθηση της εξέλιξης των υποθέσεων που σύρονται ενώπιον των δικαστηρίων. Την αφορμή για αυτήν την εξέλιξη έδωσε προφανώς η εκτεταμένη δημοσιότητα (αλλά και το έντονο κοινωνικοπολιτικό ενδιαφέρον) που έλαβε η διαδικασία ενώπιον του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας κατά την εκδίκαση του λεγόμενου «σκανδάλου Κοσκωτά», αλλά και άλλες συναφείς ποινικές δίκες που επακολούθησαν, όπως αυτή στην οποία παρέστησαν ως κατηγορούμενοι οι τότε διοικητές των ΔΕΚΟ. Οι υποθέσεις αυτές έδωσαν την πρώτη μεγάλη αφορμή για έναν ευρύτερο «εθισμό» της κοινής γνώμης στην ενασχόληση και παρακολούθηση τηλεοπτικών εκπομπών και μεταδόσεων που αναφέρονται στα δρώμενα ενώπιον της δικαιοσύνης. Είναι φυσικό τα Μ.Μ.Ε. που χαράσσουν την πολιτική τους με κριτήρια τηλεθέασης και εμπορικότητας να προσαρμόζονται αμέσως σε μία τέτοια εξέλιξη και, ανταποκρινόμενα στις προτιμήσεις του κοινού, να αυξάνουν ολοένα και περισσότερο τα ποσοστά του προγράμματος τους που ασχολείται με τα δικαστικά ζητήματα.

Όμως, όπως συνήθως συμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις, μία κατακόρυφη αύξηση χωρίς την απαιτούμενη υποδομή δημιουργεί προβλήματα. Ένα από αυτά συνίσταται π.χ. στην απότομη διεύρυνση της ομάδας των δημοσιογράφων που ασχολούνται με το δικαστικό ρεπορτάζ, πολλοί από τους οποίους δεν διαθέτουν την απαραίτητη παιδεία και εμπειρία για να διατυπώσουν όπως θα έπρεπε τις πληροφορίες που αναμεταδίδουν, με συνέπεια η απόδοση των γεγονότων να λαμβάνει χώρα με τρόπο άκριτο, ακατάλληλο και εσφαλμένο¹⁷, προκαλώντας συχνά την αντίδραση του νομικού κόσμου. Παρ' όλα αυτά για την μεγάλη μάζα του κοινού προξενείται σαφής κίνδυνος παραπλάνησης και παραπληροφόρησης. Επιπρόσθετα, η ανταγωνιστικότητα μεταξύ των διαφόρων Μ.Μ.Ε - ραγδαία αναπτυσσόμενη από την στιγμή που εμφανίστηκε η ιδιωτική τηλεόραση- οδηγεί σε έντονη προσπάθεια να παρουσιασθούν τα συναφή με μία δικαστική απόφαση γεγονότα όσο πιο έντονα χρωματισμένα γίνεται, γεγονός που συμβάλλει ακόμα περισσότερο στον κίνδυνο επιβάρυνσης της ούτως ή άλλως δεδομένης μείωσης της υπολήψεως των ατόμων στα οποία αφορά.

Τα προβλήματα που ανακύπτουν από την κατάσταση αυτή εμφανίζονται ήδη στο στάδιο της προδικασίας. Ένα μέρος τους περιγράφει ήδη με μελανά χρώματα ο Γ. Κολιοκώστας¹⁸: «Με την έγκριση και την ανοχή των ενεργούντων την προεισαγωγική προανάκριση προανακριτικών υπαλλήλων, πριν ακόμη επιληφθεί της υποθέσεως ο αρμόδιος Εισαγγελέας, οι συλληφθέντες και φερόμενοι ως δράστες των ερευνώμενων εγκλημάτων παραδίδονται ανεπιτρέτως σε εκπροσώπους ραδιοτηλεοπτικών μέσων μαζικής ενημέρωσης (μεμονωμένα), οι οποίοι σε ειδικό χώρο "στούντιο" ενεργούν τη δική τους "ιδιωτική-δημοσιογραφική ανάκριση", στην οποία εν συνεχεία εμφανίζουν από τις μικρές οθόνες και τα ραδιόφωνα ως δημοσιογραφική τους επιτυχία με συνακόλουθες εκτιμήσεις "βαθυστόχαστων αναλυτών", χωρίς να λείπουν κάποτε και ανάλογες δηλώσεις επαίρομένων για το κατόρθωμα της ανεύρεσης και της σύλληψης του δράστη αστυνομικών», για να καταλήξει στο ότι «η κατά τα ανωτέρω παρουσίαση των συλληφθέντων και φερομένων ως δραστών των ερευνώμενων εγκλημάτων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση, έστω και με συναίνεση αυτών, να μεταβάλλεται σε "SHOW" των συνεργατών των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών που εκπροσωπούν, για την αποκλειστική είδηση και τον εντυπωσιασμό, αδιαφορούν, πολλές φορές για τη βάνουση προσβολή των δικαιωμάτων και της προσωπικότητας των κατηγορουμένων, διά της παραγνωρίσεως του τεκμηρίου αθωότητας αυτού και της ρίψεως των μυχίων της ιδιωτικής υπάρξεως του εν είδει βοράς στην αδηφάγο περιέργεια του ακροαματικού κοινού». Υπάρχουν, βέβαια, και οι απόψεις εκείνων που

¹⁷ Βλ. Δημητράτο, ΝοΒ 39, σελ 349

¹⁸ Στην 7/28-1-94 Εισαγγελική Γνωμοδότησή του, δημοσιευμένης στα Ποιν.Χρ. ΜΔ', σελ. 878 επ με παρατήρηση Αγγ. Κωνσταντινίδη

υποστηρίζουν ότι η ευρύτατη δημοσιότητα της δίκης είναι κάτι δεδομένο και ότι αυτή θεμελιώνεται στις διατάξεις της ΕΣΔΑ. Προς αντίκρουση των τελευταίων αυτών απόψεων δεν είναι καν απαραίτητο να καταφύγει κανείς στην (πιθανότατα σκόπιμα) υπερβολικά διατυπωμένη ρήση του κορυφαίου γερμανού νομικοφιλοσόφου Eb. Schmidt¹⁹ ότι "μπροστά στο δικαιολογημένο ενδιαφέρον του ατόμου για σεβασμό της προσωπικότητάς του το τόσο συχνά μνημονευόμενο ενδιαφέρον πληροφόρησης του κοινού είναι ένα γελοίο τίποτε". Αρκεί μία αντιστάθμιση του τι προσφέρει από τη μία πλευρά η εκτεταμένη δημοσιότητα των δρωμένων στους δικαστηριακούς χώρους με τη ζημία την οποία αυτή προκαλεί με τον τρόπο που λαμβάνει αυτή σήμερα χώρα στην κοινωνία της επικοινωνίας και της άκρως ανταγωνιστικής "ενημέρωσης". Η αναφορά στην κοινωνική παθολογία είναι μεν ορθή, όμως αυτό δεν δικαιολογεί την μετάθεση του προβλήματος σε χώρους εξωνομικούς ούτε θα νομιμοποιούσε την τυχόν αδιαφορία της Πολιτείας ως προς την κανονιστική διευθέτηση ενός τόσο σοβαρού ζητήματος. Για τον λόγο αυτό εξάλλου και στο άρθρο 10 της Ε.Σ.Δ.Α., της θεμελιωδέστερης διατάξεως (μαζί με το άρθρο 93 του Συντάγματος) που προστατεύει -μεταξύ άλλων- την ελευθερία του Τύπου και των λοιπών Μέσων Μαζικής Ενημερώσεως, επισυνάπτονται οι περιορισμοί της παρ. 2, σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται στα κράτη-μέλη η πρόβλεψη διατυπώσεων, όρων, περιορισμών και κυρώσεων κατά την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης και ειδικότερα μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, εφόσον αποτελούν αναγκαία μέτρα σε δημοκρατική κοινωνία για τη διασφάλιση του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.

4.2 Νομοθετική Θεμελίωση

Η νομοθετική εξέλιξη στη Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μια ταλάντευση ανάμεσα στην απαγόρευση της τηλεοπτικής μεταδόσεως αρχικώς, στο επιτρεπτό αυτής στη συνέχεια και τελικά στην επάνοδο στον κανόνα της απαγορεύσεως. Ουσιαστικά, οι ρυθμίσεις οι οποίες κατά καιρούς υιοθετήθηκαν αντικατοπτρίζουν τις δύο αντίθετες απόψεις, οι οποίες υποστηρίχθηκαν στη θεωρία²⁰.

1) Με το αρ. 28 του Ν. 2145/1993 εισήχθη για πρώτη φορά η κατ' αρχήν απαγόρευση της ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής μεταδόσεως κάθε ποινικής δίκης. Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή, η μετάδοση ήταν δυνατή μόνο εφ' όσον συνέτρεχαν σωρευτικός δύο προϋποθέσεις: α) να συναινούν ο εισαγγελέας και οι διάδικοι β) να επιτραπεί αυτή με απόφαση του δικαστηρίου. Η προβλεπόμενη ποινική κύρωση για την παραβίαση της παραπάνω απαγορεύσεως ήταν φυλάκιση τουλάχιστον 6 μηνών και χρηματική ποινή ενός έως πενήντα εκατομμυρίων δραχμών.

2) Στη συνέχεια, με το αρθ. 35 παρ. 4 του Ν.2172/1993 εισήχθη η ακριβώς αντίθετη ρύθμιση. Ο κανόνας ήταν πλέον το επιτρεπτό της ραδιοτηλεοπτικής μεταδόσεως, η οποία μπορούσε να απαγορευθεί μόνο εφ' όσον συνέτρεχαν και πάλι σωρευτικώς οι ακόλουθες τρεις προϋποθέσεις: α) υποβολή αντίστοιχου αιτήματος από τον κατηγορούμενο ή τον παθόντα, β) η δίκη να μην συνδέεται με τη «δημόσια ζωή» και γ) η έκδοση ειδικά αιτιολογημένης αποφάσεως του δικαστηρίου. Η ρύθμιση αυτή, την οποία ο Πλαγιανάκος χαρακτήρισε επιτυχώς ως «παγκόσμια πρωτοτυπία», υπήρξε κατά την άποψη του Δημάκη εντελώς εσφαλμένη διότι η τηλεόραση είχε το ελεύθερο να εισέρχεται σε οποιαδήποτε δικαστική αίθουσα χωρίς να χρειάζεται να προηγηθεί έκδοση σχετικής δικαστικής αποφάσεως, ενώ το δικαστήριο δεν είχε τη δυνατότητα να διατάξει αυτεπαγγέλτως τον αποκλεισμό της τηλεοπτικής μεταδόσεως, σε περιπτώσεις δε κατά τις

¹⁹ Βλ. Χαραλαμπάκη, Ποιν.Χρ 2003, τ. ΝΓ, τευχ. 1, σελ. 9

²⁰ Βλ. Κοτσαλή-Τριανταφύλλου, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ποινικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2007, σελ. 241 επ

οποίες η δίκη συνδεόταν με τη «δημόσια ζωή» (ουσιαστικά δηλαδή σε όλες τις περιπτώσεις οι οποίες απασχολούν τα ΜΜΕ) η τηλεοπτική μετάδοση δεν μπορούσε να απαγορευθεί, ακόμη κι αν το ζητούσε ο κατηγορούμενος ή ο παθών. Μάλιστα, ακόμη και όταν το δικαστήριο αποφάσιζε κατά της τηλεοπτικής καλύψεως, ο νόμος δεν προέβλεπε καμία ποινική κύρωση για τους παραβάτες της απαγορεύσεως. Η παραπάνω ρύθμιση αποτέλεσε τον παράδεισο των ΜΜΕ και παρά τις αντίθετες απόψεις μεγάλου μέρους της θεωρίας, είναι βέβαιο ότι θα διατηρούνταν για πολύ καιρό σε ισχύ, αφού η πολιτική εξουσία δεν ήταν διατεθειμένη να αντιπαρατεθεί με τα media στο σημείο αυτό. Χρειάστηκε λοιπόν να φθάσουμε στη δίκη της 17 Νοέμβρη (ΕφΑθ 699, 780, 809, 3244/2003) για να καταργηθεί η ρύθμιση αυτή, προ του κινδύνου να δοθεί στα μέλη της οργανώσεως δημόσιο βήμα για τη διαφήμιση των ιδεών τους, όπως αναφέρθηκε.

3) Κατόπιν αυτού, με το αρθ. 8 Ν. 3090/2002 επανήλθε ουσιαστικά στο καθεστώς το οποίο ίσχυε υπό το Ν. 2145/1993: Ο κανόνας είναι και πάλι η απαγόρευση της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης η οποία είναι επιτρεπτή μόνο εφ' όσον συντρέχουν σωρευτικώς τρεις προϋποθέσεις: α) συντρέχει ουσιώδες δημόσιο συμφέρον (προϋπόθεση η οποία δεν προβλεπόταν στον Ν. 2145/1993, β) συναινούν ο εισαγγελέας και οι διάδικοι και γ) επιτραπεί η μετάδοση με απόφαση του δικαστηρίου. Η ποινική κύρωση η οποία προβλέπεται για την παραβίαση της παραπάνω απαγορεύσεως είναι σχετικώς ηπιότερη εκείνης του Ν. 2145/1993, αφού τώρα πια απειλείται φυλάκιση μέχρι 3 έτη και χρηματική ποινή 20.000 έως 200.000 Ευρώ. Πάντως, de lege lata θα ήταν σκόπιμο να επιτρέπεται η κινηματογράφηση ή μαγνητοσκόπηση της ποινικής δίκης (χωρίς ταυτόχρονη τηλεοπτική μετάδοση) για λόγους καταγραφής και διάσωσης σημαντικών στιγμών από την ιστορία του τόπου, όπως συμβαίνει π.χ. στη Γαλλία. Η ύπαρξη σήμερα κινηματογραφικού υλικού π.χ. από τις δίκες της «Χούντας» αποτελεί οπωσδήποτε ένα σημαντικό ιστορικό τεκμήριο²¹.

4.3 Τα εκατέρωθεν επιχειρήματα

Για την ολοκλήρωση της εικόνας θα πρέπει να δούμε τα επιχειρήματα που προβάλλονται υπέρ της μιας ή της άλλης απόψεως. Η παράθεση θα είναι όσο το δυνατόν πιο περιεκτική.

A. Επιχειρήματα κατά της μετάδοσης της δίκης.

Στρέφονται κυρίως κατά της τηλεοπτικής μετάδοσης, ισχύουν όμως, σε μικρότερο βέβαια βαθμό, και για τα λοιπά ηλεκτρονικά μέσα²².

1) Πιθανότητα ανεπίτρεπτης επίδρασης στη συνείδηση των δικαστών και ιδίως των ενόρκων. Υποστηρίζεται ειδικότερα ότι σε δίκες μεγάλης διάρκειας η ζωντανή μετάδοση δημιουργεί πολύ σύντομα —πολύ πριν από το τέλος— σε μεγάλη μερίδα του κοινού πεποίθηση για την ενοχή ή αθωότητα του κατηγορουμένου και ότι αυτό το «λαϊκό αίσθημα», η «λαϊκή ετυμηγορία», που ασφαλώς μεταφέρεται μέσω φίλων, γνωστών και ιδίως συγγενών στους ενόρκους, μπορεί υποσυνείδητα να επηρεάσει την απόφαση τους. Δεν δικάζει μόνο ο/η ένορκος, αλλά και η οικογένειά του που παρακολουθεί την δίκη από την τηλεόραση.

2) Πιθανότητα επιδράσεως στην αντικειμενικότητα των μαρτύρων και στο αμερόληπτο των καταθέσεων τους. Υποστηρίζεται ότι η επίγνωση των μαρτύρων, ότι

²¹ Βλ. Μανωλεδάκη, Μελέτες Ποινικού Δικαίου- Εγκληματολογίας-Ιστορίας του Εγκλήματος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 25 επ

²² Βλ. Κονδύλη, Ματθία, Μανιώτη, Κρουσταλάκη, Μανωλεδάκη, Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων και τα ΜΜΕ, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 51 επ

τους παρακολουθεί ένα τεράστιο, άορατο κοινό, οδηγεί ορισμένους μεν να υποβαθμίζουν τα γεγονότα, άλλους δε να τα δραματοποιούν. Πολλοί δεν καταθέτουν για το δικαστήριο, αλλά για τον τηλεοπτικό φακό. Και στην Ελλάδα υπάρχουν πολλοί που έχουν την εντύπωση αυτή για ορισμένους από τους μάρτυρες που εξετάστηκαν στις δύο δίκες ενώπιον του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου.

3) Πιθανότητα επίδρασης στη συμπεριφορά των δικηγόρων. Είναι ανθρώπινο, και συνεπώς ενδεχόμενο, να τείνουν να μετατρέψουν τη δίκη σε μέσο προσωπικής τους προβολής. Ή τουλάχιστον να προσαρμόσουν την συμπεριφορά τους στις προσδοκίες αυτών που τους παρακολουθούν.

4) Πιθανότητα επίδρασης στον κατηγορούμενο. Η επίγνωση ότι τη δίκη την παρακολουθεί ζωντανά όλη η κοινωνία, και πρόσωπα που πιθανόν δεν θα ήθελε (π.χ. τα παιδιά του), είναι ενδεχόμενο να τον οδηγήσει, συνειδητά ή ασυνείδητα, σε εσφαλμένη υπεράσπιση. Ακόμη, η μέσω τηλεόρασης δημοσιότητα συνεπάγεται βαρύτατη δημόσια διαπόμπευση του, που δεν αποκαθίσταται, αν αθωωθεί, και δυσχεραίνει πιθανώς την κοινωνική του επανένταξη, αν καταδικασθεί.

5) Πιθανότητα ασυναίσθητης ή και σκόπιμης εστίασης του φακού σε κάποια λεπτομέρεια, που στερείται μεν σημασίας, είναι όμως δυνατό να δημιουργήσει την εντύπωση πλημμελούς λειτουργίας των δικαστηρίων και εσφαλμένης απονομής της δικαιοσύνης (π.χ. στιγμή εκνευρισμού του προέδρου ή συμπτώματα κόπωσης και άρα μειωμένης προσοχής κάποιου δικαστή κλπ.).

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η εικόνα αυτή μπορεί να επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά σε όλα τα δελτία ειδήσεων, όπως έγινε με τα θλιβερά επεισόδια στη δίκη των διοικητών των ΔΕΚΟ.

6) Περισπά την προσοχή των δικαστών, των μαρτύρων και των λοιπών παραγόντων της δίκης και αυξάνει τις ευθύνες του προέδρου για την τήρηση της τάξης και της ευπρέπειας στο ακροατήριο. Και τέλος

7) Η κακή χρήση του τηλεοπτικού φακού μπορεί να μειώσει στα μάτια των τηλεθεατών τη σοβαρότητα της δίκης και να τη μετατρέψει σε τερπνό θέαμα, «τσίρκο» όπως χαρακτηριστικά γράφτηκε, αφού μάλιστα το μέσο που τη μεταδίδει, δηλαδή η τηλεόραση, προσφέρεται κατά παράδοση περισσότερο για διασκέδαση παρά για διαπαιδαγώγηση. Είναι το μέσο που συντηρεί και προάγει την κοινωνία της πολυθρόνας («armchair society»).

B. Επιχειρήματα υπέρ της τηλεοπτικής μετάδοσης.

1) Όταν ο κόσμος βλέπει, πώς οι δικαστές επιτελούν το έργο τους, θα αυξηθεί η κατανόηση, συνεπώς και η εμπιστοσύνη, του κοινού στην απονομή της δικαιοσύνης²³.

2) Πολλές φορές οι αποφάσεις των δικαστηρίων έχουν άμεση επίπτωση στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Όμως οι πολίτες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τον τρόπο λειτουργίας των κρατικών οργάνων, οι αποφάσεις των οποίων τις αφορούν. Η μετάδοση από την τηλεόραση συνιστά φυσική επέκταση της έννοιας της δημοσιότητας των συνεδριάσεων.

3) Η μετάδοση εντάσσεται στο πληροφοριακό, αλλά και διδακτικό και μορφωτικό έργο της τηλεόρασης. Το 70% περίπου του λαού στηρίζεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο στην τηλεόραση για να πληροφορηθεί τα συμβαίνοντα. Πολλές φορές η μετάδοση

²³ Βλ. Λίβο Ν., Η ποινική δίκη ως αποικία των ΜΜΕ, εις Σύλλογο Αποφοίτων Κολλεγίου Αθηνών, Δικαιοσύνη και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, 1ο Νομικό Συνέδριο, [2-3 Δεκεμβρίου 1994], Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1994, σελ. 77 επ.

θα έχει ευνοϊκή επίδραση στην ηθική της κοινωνίας και θα ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη σε κρίσιμα για την ομαλή κοινωνική συμβίωση θέματα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η πρώτη δίκη που μεταδόθηκε στη Ν. Υόρκη από την τηλεόραση, η δίκη του δικηγόρου *Gerard Stanberg* για τη δολοφονία της 6 ετών θετής κόρης του, απύπνισε την κοινή γνώμη, όσον αφορά τα προβλήματα παραμέλησης των ανηλίκων και κακομεταχείρισης των γυναικών.

4) Ο παράγοντας της δίκης, ιδίως οι δικηγόροι και οι μάρτυρες, συμπεριφέρονται περισσότερο υπεύθυνα όταν ξέρουν ότι τους παρακολουθούν οι τηλεοπτικές κάμερες, και τέλος

5) Η τηλεόραση εκ των πραγμάτων παρουσιάζει τη δίκη με περισσότερη ακρίβεια, συνεπώς και με περισσότερη αντικειμενικότητα, παρότι ο Τύπος. Συνεπώς αποτελεί άνιση και αδικαιολόγητη μεταχείριση, ο μιν τύπος να είναι ελεύθερος στη μετάδοση της δίκης ενώ η τηλεόραση όχι.

Αυτά είναι κατά βάση τα εκατέρωθεν επιχειρήματα. Η αξιολόγηση τους είναι φυσικό να επηρεάζεται από μια γενικότερη κοσμοθεωρητική τοποθέτηση της εποχής μας, τι στιγμή μάλιστα που δεν υπάρχουν σαφή στατιστικά στοιχεία. Το ζήτημα δεν έχει κριθεί ακόμα οριστικά και το βέβαιο είναι ότι υπάρχει αρκετός χώρος προκειμένου να εκφραστούν οι αντιτιθέμενες μεταξύ τους απόψεις.

4.4 Σχέση συνηγόρου και ΜΜΕ

A. Προοίμιο

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ιδιαίτερα οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί, παρουσιάζονται τα τελευταία χρόνια κατεξοχήν «γενναιόδωρα» κυρίως προς τους συνηγόρους υπεράσπισης των κατηγορουμένων, φροντίζοντας να τους εμφανίζουν όχι τόσο κατά τη διάρκεια μίας πολύκροτης ποινικής δίκης εφόσον, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις θα επιτραπεί η είσοδος στην αίθουσα που διεξάγεται η δίκη, των τηλεοπτικών συνεργείων, όσο «εκτός τειχών», όταν η τηλεόραση παρουσιάζει συνηγόρους υπεράσπισης στα «παραθυράκια» των σταθμών της προκειμένου να αντλήσει πληροφορίες πάνω στη συγκεκριμένη υπόθεση που απασχολεί την κοινή γνώμη²⁴.

Η νέα αυτή πρακτική του τηλεοπτικού δικαστικού ρεπορτάζ, συμβάλλει βέβαια στην πληροφόρηση και ενημέρωση της κοινής γνώμης, δημιουργεί, όμως, και αρκετά προβλήματα που άπτονται, τόσο του ποινικού δικονομικού δικαίου όσο και της δικαστικής ψυχολογίας· προβλήματα τα οποία θα επιχειρήσουμε στη συνέχεια να επισημάνουμε στο ευρύτερο πλαίσιο της σχέσης που πρέπει να υπάρχει μεταξύ συνηγόρου υπεράσπισης και μέσων μαζικής ενημέρωσης, γενικότερα. Ευνόητο, βέβαια, είναι, ότι θα περιοριστούμε στο συνηγόρο υπεράσπισης και όχι σ' αυτόν της πολιτικής αγωγής επειδή ο πρώτος υπερασπίζει και εκπροσωπεί τον κατηγορούμενο, την ασθενέστερη, θεωρητικά, πλευρά της ποινικής διαδικασίας και για το λόγο αυτό ο υπερασπιστής θα πρέπει να είναι προσεκτικός όσον αφορά τον κατηγορούμενο και τις σχέσεις του με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όταν εκπροσωπεί τα συμφέροντα του πελάτη του²⁵.

Η αντιμετώπιση του συνηγόρου υπεράσπισης από την έμμεση δημοσιότητα²⁶, δηλαδή από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και συνεπώς και από τον ηλεκτρονικό τύπο,

²⁴ Βλ. Τιμητικό Τόμο για τον Γ. Α. Μαγκάκη (Ποινικό Δίκαιο- Ελευθερία- Κράτος Δικαίου), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1999, σελ. 575 επ

²⁵ Βλ. Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, δεύτερη έκδοση, εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα, 1994, σελ. 137

²⁶ Για την έμμεση δημοσιότητα γενικά βλ. Ανδρουλάκη, ό.π., σελ. 135 εκ.

θα πρέπει να προσδιορίζεται βασικά, εκτός από τις συνταγματικές διατάξεις και τις διεθνείς συμβάσεις, από το ισχύον ποινικό δικονομικό σύστημα και τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα περί Δικηγόρων.

Ειδικότερα, από τις αρχές που διέπουν το ισχύον μικτό βελτιωμένο δικονομικό μας σύστημα, εκείνες οι οποίες αφορούν τη σχέση μεταξύ Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και συνηγόρου υπεράσπισης, είναι οι αρχές της μυστικότητας και της δημοσιότητας οι οποίες χαρακτηρίζουν αντίστοιχα τα στάδια της προδικασίας και της διαδικασίας στο ακροατήριο. Δεδομένου, όμως, ότι οι αρχές αυτές συνδέονται άρρηκτα με τη θέση του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, επηρεάζουν κατ' ανάγκη και τη θέση του συνηγόρου υπεράσπισης, αφού αυτός θα πρέπει να μεριμνά για την εξασφάλιση των εγγυήσεων για τον πελάτη του, εγγυήσεις που παρέχει η φιλοσοφία που υπέβαλε την ισχύ των αρχών αυτών. Οι αρχές της μυστικότητας και της δημοσιότητας θα πρέπει να συνδυάζονται με τη νομική θέση του συνηγόρου υπεράσπισης στην ποινική δίκη, όπως αυτή προσδιορίζεται και οριοθετείται από τις διατάξεις του Κ.Π.Δ., τις διατάξεις του Κώδικα περί Δικηγόρων, καθώς και του Ποινικού Κώδικα.

Συγκεκριμένα, εκτός από το άρθρο 6 παρ. 3 της Διεθνούς Σύμβασης της Ρώμης του 1950, σύμφωνα με το οποίο κάθε κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να αναθέτει την υπεράσπιση του σε συνήγορο της επιλογής του, διάταξη η οποία καταδεικνύει τη σχέση εμπιστοσύνης που δημιουργείται μεταξύ συνηγόρου και κατηγορουμένου, κατά τη διάταξη του άρθρου 100, παρ. 3 Κ.Π.Δ., επί κακουργημάτων, ο Πρόεδρος του δικαστηρίου διορίζει υποχρεωτικά συνήγορο για τον κατηγορούμενο που στερείται υπεράσπισης. Οι παραπάνω δύο διατάξεις φανερώνουν τη σημασία την οποία δίνει ο νομοθέτης στην παρουσία υπερασπιστή για τον κατηγορούμενο, ο οποίος υπερασπιστής έχει τις ανάλογες υποχρεώσεις απέναντι του κατηγορουμένου.

Εκείνες οι διατάξεις οι οποίες συνδέονται άμεσα με τις αρχές της μυστικότητας και της δημοσιότητας, με τη σχέση συνηγόρου και κατηγορουμένου-πελάτη καθώς και με τη σχέση συνηγόρου και μέσων μαζικής ενημέρωσης, είναι οι διατάξεις του Κώδικα περί Δικηγόρων, οι οποίες παράλληλα, επιβάλλουν την τήρηση και εναρμόνιση από το συνήγορο τριών αρχών, δηλαδή την μη κακοποίηση της αλήθειας, το καθήκον σιγής και την υποχρέωση διαφύλαξης των συμφερόντων του πελάτη του²⁷.

Ειδικότερα, κατά τη διαφύλαξη του άρθρου 47, παρ. 1 του Κώδικα περί Δικηγόρων, «Ο Δικηγόρος οφείλει εν γένει ν' αναδέχεται πάσαν ανατεθίμενην ατώ δεκτικήν υπερασπίσεως υπόθεσιν». Η έννοια της διάταξης αυτής είναι ότι ο δικηγόρος πρέπει να αναλαμβάνει την υπεράσπιση κάθε ποινικής υπόθεσης, διότι στην αντίθετη περίπτωση το δικαστήριο θα διορίσει αυτεπαγγέλτως συνήγορο, ο οποίος, όμως, δεν θα είναι της επιλογής του κατηγορουμένου. Η παραπάνω όμως διάταξη δεν σημαίνει ότι ο δικηγόρος θα πρέπει να αναλαμβάνει και κάθε ποινική υπόθεση όταν η συνείδηση του δεν το επιτρέπει.

Η διάταξη, όμως, η οποία χαρακτηρίζει περισσότερο τη σχέση συνηγόρου υπεράσπισης και μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι αυτή του άρθρου 371 Π.Κ., η οποία επιβάλλει την υποχρέωση σιγής του συνηγόρου, δηλαδή την επαγγελματική εχεμύθεια, ή τήρηση επαγγελματικού απορρήτου²⁸, σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 46 παρ. 1 του Κώδικα περί Δικηγόρων, η οποία επιβάλλει στο συνήγορο «να μην παραμελεί την εκτέλεσιν της ανατεθιμένης ατώ εντολής», καθώς και με τη διάταξη του άρθ. 212 Κ.Π.Δ., σύμφωνα με την οποία η διαδικασία ακυρώνεται, αν, μεταξύ άλλων προσώπων,

²⁷ Βλ. Τ. Φιλιππίδη, Δικαστική Ψυχολογία, 2α έκδ. Εκδοτικός οίκος Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 305.

²⁸ Κατά τον Τ. Φιλιππίδη, (Η παραβίαση της επαγγελματικής εχεμύθειας, Π. Χρ., 1952, Β' σελ. 99), η έννοια του απορρήτου είναι έννοια αρνητική, χρονικά σχετική και εξαρτημένη κυρίως από τη βούληση του ενδιαφερόμενου.

εξεταστούν κατά την προδικασία και την κύρια διαδικασία, και οι συνήγοροι σχετικά με όσα τους εμπιστεύτηκαν οι πελάτες του.

Από όλα τα παραπάνω συνάγεται ότι ο συνήγορος υπεράσπισης, στη σχέση του με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα πρέπει να σέβεται πρωταρχικά το δικαίωμα σιγής του πελάτη του, να μην αποκαλύπτει εκείνα που του εμπιστεύτηκε, χωρίς όμως να παραλείπει και τη συμβολή του στην επικράτηση της αλήθειας και του δικαίου που αποτελεί άλλωστε και τον τελικό σκοπό της ποινικής δίκης²⁹.

B. Το χρονικό σημείο δημιουργίας του επαγγελματικού απορρήτου. Το δικαίωμα σιγής του κατηγορούμενου.

Προκειμένου να οριοθετηθούν στη συνέχεια οι σχέσεις συνηγόρου υπεράσπισης και Μ.Μ.Ε., κρίνεται αναγκαίο να δοθούν απαντήσεις σε δύο ερωτήματα και συγκεκριμένα: α) αν η ιδιότητα του συνηγόρου και όχι απλώς του δικηγόρου δημιουργεί την υποχρέωση διαφύλαξης του επαγγελματικού απορρήτου³⁰ και β) ποιο είναι το χρονικό σημείο δημιουργίας του επαγγελματικού απορρήτου.

Το δικηγορικό επάγγελμα είναι βέβαια ένα ελεύθερο επάγγελμα, παράλληλα, όμως, είναι και ένα λειτούργημα που υποχρεώνει εκείνον που το ασκεί να διακρίνεται για μία μεγαλύτερη ευσυνειδησία, επειδή ο κατηγορούμενος ο οποίος απευθύνεται στον δικηγόρο βαρύνεται με αξιόποινη πράξη και προσέρχεται με εμπιστοσύνη προκειμένου να αναλάβει την υπόθεση του. Επόμενο, λοιπόν, είναι, πριν να δημιουργηθεί ακόμα η σχέση εντολής³¹ και ο κατηγορούμενος και ο δικηγόρος περιβληθούν αντίστοιχα, την ιδιότητα του πελάτη και του συνηγόρου υπεράσπισης, ο πρώτος να αποκαλύψει στον δεύτερο όλα ή σχεδόν όλα τα σχετικά με την υπόθεση.

Από το άλλο μέρος όμως, και ο δικηγόρος θα πρέπει να γνωρίζει όλα τα πραγματικά περιστατικά που αφορούν τη συγκεκριμένη υπόθεση την οποία ενδεχομένως να αναλάβει.

Στο σημείο αυτό δημιουργείται το πρόβλημα, το οποίο είναι εντονότερο από εκείνο που δημιουργείται στην πολιτική δίκη και τούτο επειδή στην ποινική δίκη διακυβεύεται η προσωπική ελευθερία του κατηγορουμένου³². Το πρόβλημα συνίσταται, στο ότι, από το ένα μέρος ο δικηγόρος, πριν ακόμα αναλάβει επίσημα την υπόθεση, γνωρίζει ο ίδιος και πολλές φορές το προσωπικό του γραφείου του (ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που υπάρχει στενότητα χώρου) τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, τουλάχιστον όπως τα εξέθεσε ο κατηγορούμενος και από το άλλο μέρος, ο δικηγόρος θα πρέπει να γνωρίζει την υπόθεση προκειμένου να σκεφτεί αν θα την αναλάβει, επιλέγοντας, βέβαια, και τον τρόπο υπεράσπισης.

Αν όμως ο δικηγόρος, για διάφορους λόγους, δεν συμφωνήσει και δεν θα έχει επομένως δημιουργηθεί η σχέση συνηγόρου και κατηγορουμένου-πελάτη, επειδή ο κατηγορούμενος, ο οποίος δεν απόκτησε την ιδιότητα του πελάτη, έχει προκαταβολικά την αξίωση να μην αποκαλυφθούν εκείνα τα οποία εκμυστηρεύτηκε,³³ χρονικό σημείο της

²⁹ Βλ. Φιλιππίδη, ο.π., σελ. 286

³⁰ βλ. Ι. Μανωλεδάκη (Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του Ποινικού Δικαίου) εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1988, σελ. 326

³¹ Εφ. Λαρίσης 315/73, Αρμενόπουλος, τεύχος 2α, 1974, σελ. 520 Εφ. Θεσσαλονίκης 930/1982, Αρμεν. τεύχος 10ο, 1982, σελ. 884.

³² βλ. Μ. Κωστή, Εγχειρίδιον της Ποινικής Δικονομίας, εκδ. 4η από τον Α. Μπουρόπουλο, Αθήναι, 1938, σελ. 228

³³ Βλ. Β. Ζησιάδη, Για τον δικηγόρο ή τον συνήγορο κάμπτεται η υποχρέωση προς μαρτυρία στην ποινική δίκη; Χρονικό σημείο της δημιουργίας του επαγγελματικού απορρήτου, Ενημερωτικό Δελτίο Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης, αριθμ. 3, Θεσσαλονίκη, 1984, σελ. 4.

δημιουργίας του επαγγελματικού απορρήτου είναι η στιγμή κατά την οποία ο υποψήφιος πελάτης θ' αρχίσει να εμπιστεύεται στο δικηγόρο τα σχετικά με την αξιόποινη πράξη για την οποία κατηγορείται.

Συναφές προς τα παραπάνω και προς το θέμα των σχέσεων συνήγορου υπεράσπισης και μέσων μαζικής επικοινωνίας, είναι και το δικαίωμα σιγής του κατηγορουμένου στο μέτρο, που η έξοδος από τη σιγή οφείλεται στο συνήγορο υπεράσπισης. Ειδικότερα: Η παραβίαση της επαγγελματικής εχεμύθειας από τον συνήγορο αποτελεί αιτία μείωσης της αποτελεσματικότητας της σιγής του κατηγορουμένου. Η μονομέρεια του έργου του συνήγορου, σημαίνει μεταξύ άλλων και ότι αυτός δεν πρέπει να αποκαλύπτει πράγματα τα οποία θα καθιστούσαν δυσμενή τη θέση του πελάτη του χωρίς η τήρηση αυτής της εχεμύθειας να σημαίνει και ότι παραβαίνει την υποχρέωση να συμβάλλει στην ανεύρεση της αλήθειας. Η μείωση, μάλιστα, της αποτελεσματικότητας της σιγής του κατηγορουμένου, γίνεται περισσότερο εμφανής και επιβλαβής για την υπεράσπιση του, όταν ο συνήγορος τον αντιπροσωπεύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η αυτοπρόσωπη παρουσία του δεν είναι αναγκαία και τούτο επειδή ο συνήγορος παραβιάζει την επαγγελματική εχεμύθεια τη στιγμή κατά την οποία ο κατηγορούμενος δεν είναι δυνατό να ελέγξει τι είπε ο συνήγορος αλλά και δεν μπορεί επίσης να αντιδράσει ενεργά σε αυτή την παραβίαση του καθήκοντος της σιγής.

Γ. Η στάση των μέσων μαζικής ενημέρωσης απέναντι στον κατηγορούμενο

α) Κατά την προδικασία

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαδραματίζουν, πολλές φορές, σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη μιας ποινικής υπόθεσης, ιδιαίτερα σε εκείνη που εντυπωσιάζει, λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει για την κοινή γνώμη. Η συμβολή αυτή μπορεί να ασκήσει ευνοϊκή επίδραση σε όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, στο μέτρο που το λειτούργημα των μέσων αυτών το επιτρέπει και εφόσον βέβαια αυτό ασκείται με αίσθημα ευθύνης και συναίσθηση της υψηλής αποστολής με την οποία είναι επιφορτισμένα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όταν μάλιστα στη διαδικασία αυτή είναι γνωστό ότι συγκρούονται δύο συμφέροντα: το συμφέρον της πολιτείας αν ασκήσει το *ius puniendi*, εφόσον βέβαια υφίστανται οι προϋποθέσεις, και το συμφέρον του κατηγορουμένου να αποδείξει την αθωότητα του.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κάνουν την εμφάνισή τους πριν ακόμα την έναρξη της ποινικής δίκης, στην ευρεία της έννοια, όταν ο δημοσιογράφος του αστυνομικού ρεπορτάζ, πληροφορείται από δικές του πηγές την τέλεση εγκλήματος, το οποίο, ενδεχομένως και για διάφορους λόγους έμεινε άγνωστο και το ανακοινώνει με ρεπορτάζ στον γραπτό ή ηλεκτρονικό τύπο, στις αστυνομικές ή εισαγγελικές αρχές.

Κατά τη διεξαγωγή της ανάκρισης, ο δημοσιογράφος συνεχίζει να αρθρογραφεί ή να παρουσιάζει τα ρεπορτάζ του στους τηλεοπτικούς σταθμούς, παρακολουθώντας βήμα προς βήμα το στάδιο αυτό της ποινικής διαδικασίας. Τίθεται όμως εδώ το ερώτημα: Η ανάκριση δεν είναι μυστική; Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, υιοθετώντας τις αρχές του δικονομικού μας συστήματος, δεν επιβάλλει τη μυστικότητα, κατά την ανάκριση; Είναι, βέβαια από δικονομική άποψη η ανάκριση μυστική, τα Μ.Μ.Ε. όμως κατορθώνουν, κατά «μυστηριώδη» θα λέγαμε τρόπο, να έχουν τις πληροφορίες τους πάνω σε ότι συμβαίνει στην ανάκριση. Επιχειρήθηκε ιστορικά να αποδοθεί στο γεγονός ότι η σχετική πρακτική ήταν δικαιολογημένη από την ανάγκη να πληροφορείται ο συνήγορος την πορεία της ανάκρισης. Αντίθετα σήμερα θεωρείται ο συνήγορος ως η κυριότερη πηγή πληροφοριών των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Κατά το στάδιο της προδικασίας, όπου κυρίως επικεντρώνεται το ενδιαφέρον των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης λόγω ακριβώς της μυστικότητας που το διακρίνει, κυριότερη, αν όχι αποκλειστική πηγή πληροφοριών για τα μέσα αυτά, σχετικά με ό,τι συμβαίνει, ιδιαίτερα στην κύρια ανάκριση αποτελούν οι συνήγοροι υπεράσπισης κατά

πρώτο λόγο και οι συνήγοροι πολιτικής αγωγής κατά δεύτερο και τούτο επειδή οι πληροφορίες τους θεωρούνται περισσότερο αξιόπιστες από τις πληροφορίες που δίνουν π.χ. οι μάρτυρες που εξετάστηκαν κατά την ανάκριση.

Είναι προφανές και δικαιολογημένο το ενδιαφέρον του κοινού να πληροφορηθεί από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που αποτελεί τον «σειсмоγράφο» της κοινής γνώμης, όλα τα σχετικά με μία πολύκροτη ποινική δίκη, από τη στιγμή ακόμα που κινήθηκε η ποινική δίωξη· θα πρέπει, όμως, παράλληλα οι ασχολούμενοι με το δικαστικό ρεπορτάζ δημοσιογράφοι να έχουν νομικές γνώσεις που άπτονται της ποινικής επιστήμης, όπως π.χ. γνώσεις ουσιαστικού και δικονομικού ποινικού δικαίου, διότι διαφορετικά υπάρχει κίνδυνος παρανοήσεων και παρερμηνειών όσον αφορά τις επί μέρους φάσεις της ποινικής διαδικασίας.

Ειδικότερα, θα πρέπει να γνωρίζουν οι συντάκτες του δικαστικού ρεπορτάζ, όπως είχαμε την ευκαιρία να παρατηρήσουμε, ότι και ο κατηγορούμενος που βαρύνεται με το ειδικότερο έγκλημα, θα πρέπει να τυγχάνει υπεράσπισης, αντίστοιχα δε και ο δικηγόρος θα πρέπει να αναλαμβάνει κάθε ποινική υπόθεση, εφόσον, βέβαια, η συνείδηση του το επιτρέπει. Όταν λοιπόν ο κατηγορούμενος, ο οποίος βαρύνεται με μία σοβαρή αξιόποινη πράξη αναθέτει την υπεράσπιση του σε δικηγόρο της απόλυτης επιλογής του και μάλιστα σε ένα δικηγόρο ο οποίος κατά την κρίση του θα τον υπερασπιστεί αποτελεσματικά, το πράττει επειδή, εκείνη τουλάχιστον τη στιγμή, σε αυτόν εναποθέτει τις ελπίδες του. Έχει όμως παρατηρηθεί, ότι υπήρξαν περιπτώσεις που καταξιωμένοι δικηγόροι παραιτήθηκαν της εντολής, όταν από ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς, οι οποίοι, ενδεχομένως να εξέφραζαν μέρος της κοινής γνώμης, εκτοξεύονταν βαρείς χαρακτηρισμοί, για τους πελάτες τους που ίσως να επηρέασαν τους συνηγόρους στην απόφασή τους³⁴.

Μια τέτοια επίδραση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην ψυχολογία του συνηγόρου υπεράσπισης και η φόρτιση η οποία προκαλείται από το φόβο μήπως κατηγορηθεί ότι ανέλαβε ανήθικη υπόθεση μπορούν να αποβούν σε βάρος του κατηγορουμένου και τούτο διότι διαλύεται η σχέση εμπιστοσύνης η οποία δημιουργείται μεταξύ συνηγόρου και κατηγορούμενου την οποία προβλέπει το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου³⁵.

Η συμπεριφορά, όμως, των μέσων μαζικής ενημέρωσης απέναντι στον συνήγορο υπεράσπισης κατά το στάδιο της προδικασίας, εξαρτάται από τον καθορισμό του νομικού πλαισίου που διέπει το στάδιο αυτό και συγκεκριμένα από τον καθορισμό των αρχών εκείνων που αφορούν το θέμα που εξετάζουμε. Οι αρχές αυτές ειδικότερα, εκτός βέβαια από το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, είναι η αρχή της μυστικότητας της ανάκρισης που εισάγεται με το άρθρο 241 Κ.Π.Δ., με την έννοια, βέβαια, ότι οι ανακριτικές πράξεις είναι μυστικές και όχι η άσκηση της ποινικής δίωξης και η ανάκριση. Οι άλλες αρχές οι οποίες, συγχρόνως μπορούν να αποτελέσουν τη βάση εξέτασης των σχέσεων Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και συνηγόρου υπεράσπισης στο στάδιο αυτό της ποινικής διαδικασίας, είναι η αρχή της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) και ιδιαίτερα η αρχή του σεβασμού και της προστασίας αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2, παρ. 1 Σ).

Το δικαίωμα της πληροφόρησης που κατοχυρώνεται με τα άρθρα 14 Σ και 10 Ε.Σ.Δ.Α., σχετικά με την ελευθερία έκφρασης γνώμης, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι και αυτό θεμελιώδες, αφού αποτελεί μία από τις βάσεις της Δημοκρατίας· θα πρέπει όμως στο παρόν στάδιο της ποινικής διαδικασίας, να συσχετισθεί με τις τρεις αρχές που προαναφέρθηκαν, όχι αποσπασματικά αλλά συνολικά προκειμένου να εξαχθεί κάποιο

³⁴ Βλ Β. Ζησιάδη, Μέσα μαζικής ενημέρωσης και εγκληματικότητα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 31 επ

³⁵ Βλ. και Ε. Κρουσταλάκη, Η κάλυψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της προδικασίας στην ποινική δίκη, Υπεράσπιση, 4/1993, σελ. 820

συμπέρασμα. Θα πρέπει, δηλαδή, όταν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, προκειμένου να αντλήσουν πληροφορίες, αποστεινούνται στον συνήγορο υπεράσπισης, ακολουθώντας τον πολλές φορές κατά βήμα ή ζητώντας φορτικά συνεντεύξεις, να έχουν υπόψη τους ότι μπορούν να γίνουν αιτία να παραβεί αυτός όχι μόνο τη δικηγορική δεοντολογία αλλά και τις παραπάνω αρχές τις οποίες αναφέραμε.

Συγκεκριμένα, το δικαίωμα της πληροφόρησης, στο στάδιο της προδικασίας, θα πρέπει, κατ' ανάγκην, να υποβαθμιστεί, εναρμονιζόμενο, από το ένα μέρος προς τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκει το δικονομικό μας σύστημα στη φάση αυτή της δίκης και από το άλλο μέρος θα πρέπει να υποχωρήσει μπροστά στο υπέρμετρο δικαίωμα του κατηγορουμένου να τυγχάνει σεβασμού της αξιοπρέπειας του, η οποία μπορεί να θιγεί με τη διαρροή πληροφοριών σε ένα πρόωρο στάδιο της ποινικής δίκης αλλά και να παραβιαστούν υπερασπιστικά του δικαιώματα δια μέσου της παραβίασης της επαγγελματικής εχεμύθειας από το συνήγορο εξαιτίας της συμπεριφοράς των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Αλλά και προς την αρχή της δίκαιης δίκης θα πρέπει να εναρμονίζεται το δικαίωμα της πληροφόρησης. Στο στάδιο της προδικασίας, η δίκαιη δίκη, ως έννοια ευρύτερη που καλύπτει όλο το φάσμα της ποινικής διαδικασίας, αφορά τη στάση των μέσων μαζικής ενημέρωσης προς το συνήγορο υπεράσπισης, μία στάση η οποία δεν θα τον εξαναγκάσει να συντελέσει σε μία μεταχείριση του πελάτη του κατά τρόπο που να αντιβαίνει στο γράμμα αλλά και στο πνεύμα της σχετικής διάταξης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

β) Κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο

Η δημοσιότητα της διαδικασίας, όντας και εκείνη μια αρχή δημοκρατική, εδράζεται όπως είναι λογικό στην λαϊκή κυριαρχία. Είναι, όμως, δύο οι τρόποι κατά τους οποίους ο λαός λαμβάνει γνώση του πως διοικείται η δικαιοσύνη, όταν δηλαδή η συζήτηση στο ακροατήριο γίνεται, κατά κανόνα, με παρουσία κοινού, οπότε η δημοσιότητα είναι άμεση και όταν ο λαός πληροφορείται γι' αυτά που συμβαίνουν στα ακροατήρια των ποινικών, ιδιαίτερα, δικαστηρίων από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, οπότε πρόκειται για έμμεση δημοσιότητα όπως αναπτύχθηκε κι ανωτέρω.

Η παρουσία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στα ακροατήρια των ποινικών δικαστηρίων, πέραν, γενικότερα της ευεργετικής επίδρασης την οποία μπορούν αναμφίβολα να ασκήσουν λόγω της συμμετοχής και του ευρύτερου κοινού, που μέσα από το ραδιόφωνο, τον γραπτό λόγο ή την τηλεόραση αποκτά άμεση δυνατότητα ελέγχου όσων διαδραματίζονται στην αίθουσα του δικαστηρίου³⁶, είναι δυνατό, ιδιαίτερα στο ακροατήριο των μικτών ορκωτών δικαστηρίων, όπου είναι έντονο το θεατρικό στοιχείο³⁷ να δημιουργήσουν και ορισμένα προβλήματα που συνεπάγονται διατάραξη των λεπτών ισορροπιών που υφίστανται μεταξύ πολλών αξιών από τις οποίες διέπεται η διαδικασία στο ακροατήριο. Τα τηλεοπτικά συνεργεία π.χ. τα οποία παρευρίσκονται στην αίθουσα και που, στην πλειοψηφία τους, ανήκουν σε ιδιωτικά «κανάλια», δεν περιορίζονται μόνο στην απλή πληροφόρηση της κοινής γνώμης, που συνιστά άλλωστε και την αποστολή τους, αλλά προχωρούν και επιμένουν πολλές φορές σε μία ανάλυση της συμπεριφοράς των προσώπων που συμμετέχουν στην διαδικασία, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι συνήγοροι υπεράσπισης.

Όσον αφορά ειδικότερα τον συνήγορο υπεράσπισης, η συμπεριφορά των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης απέναντι του, χωρίς βέβαια αυτή να ταυτίζεται με τη συμπεριφορά τους που θα πρέπει να επιδεικνύουν κατά τη φάση της προδικασίας λόγω της μυστικότητας που επικρατεί εκεί, θα πρέπει και στο ακροατήριο τα μέσα αυτά να

³⁶ Βλ. Ι. Μανωλεδάκη, Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην ποινική δίκη, Υπεράσπιση, 1/1965, σελ. 5.

³⁷ Βλ. Γ. Φιλίππιδη, ο.π., σελ. 310

επιδεικνύουν μια διαφορετική συμπεριφορά η οποία να στοχεύει στην πληροφόρηση της κοινής γνώμης αλλά δεν θα πρέπει να ακολουθούν τον συνήγορο σε κάθε βήμα του πριν από την έναρξη, κατά τις διακοπές της διαδικασίας και μετά το τέλος της, προσπαθώντας, πολλές φορές, να του αποσπάσουν φορτικά πληροφορίες για τον πελάτη του, πληροφορίες για την εξέλιξη της δίκης με τα τυχόν νέα δεδομένα, ακόμα και πληροφορίες για την υπερασπιστική τακτική την οποία θα ακολουθήσει, καθώς και προγνωστικά για την απόφαση του δικαστηρίου.

Μια πλήρης ανταπόκριση του συνηγόρου υπεράσπισης σε ανάλογες αξιώσεις των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους, όχι μόνο για τη διατάραξη λεπτών ισορροπιών μεταξύ αξιών στις οποίες αναφερθήκαμε, αλλά και για την τήρηση θεμελιωδών υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου που απορρέουν από το τεκμήριο της αθωότητας, χωρίς να παραβλέπουμε και το πλήγμα το οποίο είναι δυνατό να δεχθεί η αρχή «in dubio pro reo».

Δ. Η στάση του συνηγόρου στα διάφορα στάδια της δίκης

Εξετάσαμε παραπάνω το ενδεχόμενο παραβίασεως της επαγγελματικής εχεμύθειας από το συνήγορο υπεράσπισης του κατηγορουμένου κατά το στάδιο της προδικασίας το οποίο χαρακτηρίζεται από τη μυστικότητα, σε συσχετισμό με τη στάση την οποία θα τηρήσουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης απέναντι στο συνήγορο. Περισσότερο, όμως, ενδιαφέρον παρουσιάζει για την τύχη του απορρήτου η ανταπόκριση την οποία θα έχουν εκ μέρους του συνηγόρου οι πιέσεις οι οποίες πιθανόν να ασκηθούν επάνω του από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Συγκεκριμένα, από μία καθημερινή «περιήγηση» των ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών, θα παρατηρήσει κανείς ότι, ενώ η κρατική τηλεόραση, ασχολείται, κατά κανόνα, όπως έχει ήδη λεχθεί, με την επικαιρότητα γενικά, η ιδιωτική τηλεόραση, ίσως για λόγους οικονομικούς, ίσως για λόγους ανταγωνισμού αφού πρόκειται για επιχειρήσεις, ασχολείται, κυρίως, με την εγκληματικότητα, και μάλιστα ασχολείται με εγκλήματα και δράστες που μονοπωλούν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Η επίδραση όμως την οποία ασκούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ιδιαίτερα η ιδιωτική τηλεόραση στην κοινή γνώμη, είτε υπέρ είτε σε βάρος του κατηγορουμένου μπορεί να επεκταθεί και στους συνηγόρους υπεράσπισης.

Εντός του πλαισίου αυτού, ο συνήγορος καλείται να διαμορφώσει τις σχέσεις του προς τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, των οποίων η συχνά απρόσκλητη ανάμιξη στην ποινική δίκη, είναι αλήθεια ότι δημιουργεί την ανάγκη υπεράσπισης του εντολέα έναντι των ΜΜΕ.

Αυτομάτως, λοιπόν, ο συνήγορος που προσφεύγει στη χρήση τους, κατά την άσκηση των υπερασπιστικών του καθηκόντων, καλώς ή κακώς, θεμιτά ή αθέμιτα—εδώ τα προσωπικά κίνητρα είναι καταρχήν αδιάφορα—αναγορεύει τα ΜΜΕ σε ένα εξώδικο forum που χρησιμοποιείται παράλληλα προς την εκκρεμή δίκη, ως μέσον παραγωγής αποτελεσμάτων εντός αυτής. Πρόκειται, καταρχήν, για μια φανερή κάμψη των θεσμικών οργάνων και μια σαφή έκφραση αμφισβήτησης των θεσμοθετημένων διαδικασιών στις οποίες ο συνήγορος από τη θέση του μετέχει άμεσα.

Βέβαια, η ανάμιξη των ΜΜΕ δεν είναι πάντα καταδικαστέα και αθέμιτη. Κάποιες φορές ο συνήγορος εντάσσει τα ΜΜΕ στη συνολική υπερασπιστική στρατηγική του, επιδιώκοντας την άρση του αρνητικού κλίματος που έχει δημιουργηθεί, πολλές φορές από άγνοια ή ελλιπή γνώση των δεδομένων της δικογραφίας, γεγονός που δεν είναι πάντοτε επιλήψιμο, αν δεν γίνεται καθ' υπέρβαση της εντολής και δεν επιδιώκεται η ικανοποίηση εγωιστικών φιλοδοξιών του συνηγόρου. Μπορεί να θεωρηθεί θεμιτή, καταρχήν, η διατύπωση στα ΜΜΕ γενικών θέσεων και ισχυρισμών υπέρ της αθωότητας του κατηγο-

ρουμένου, ή η γενική κριτική αποφάσεων που δεν συνοδεύεται από προσβλητικούς χαρακτηρισμούς των δικαστικών οργάνων.

Αντίθετα, είναι ανεπίτρεπτη η διατύπωση κρίσεων και επιχειρημάτων περί της ενοχής του κατηγορουμένου, διαρκούσης της διαδικασίας, που προέρχονται από το συνήγορο της πολιτικής αγωγής ή άλλων συγκατηγορουμένων. Μια τέτοια συμπεριφορά προσβάλλει βάνουσα το τεκμήριο αθωότητας που ο συνήγορος έχει υποχρέωση ως παράγων της δίκης να σέβεται, αφού δικαιούται να αναπτύσσει την επιχειρηματολογία του μόνο από το δικανικό βήμα και όχι εκτός της δίκης.

Πολύ δε περισσότερο είναι ανεπίτρεπτη η παρουσίαση και η αξιολόγηση από το συνήγορο στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας των εγγράφων, μαρτύρων και ευρημάτων, δηλαδή των αποδείξεων στο σύνολο τους, με τη μορφή τηλεοπτικής αντιδικίας με τον αντίδικο συνήγορο. Η συμπεριφορά αυτή είναι ανταγωνιστική προς την εκκρεμή διαδικασία και μάλιστα τείνει προς υποκατάσταση της. Διότι η απόδειξη είναι η καρδιά της ποινικής διαδικασίας και δεν είναι δυνατόν να εκδηλώνεται εκτός αυτής, πολύ δε περισσότερο όταν η υπόθεση βρίσκεται είτε στο στάδιο της ανάκρισης που η διαδικασία είναι μυστική, είτε στο στάδιο της εκδίκασής της.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η ανάμιξη των ΜΜΕ στην εκκρεμή ποινική διαδικασία, αυτόκλητη ή προκληθείσα, θέτει στο συνήγορο το πρόβλημα της προστασίας του εντολέα του απέναντι σε ενέργειες που δεν προσβάλλουν μόνο την προσωπικότητα του αλλά απειλούν την ίδια την αποτελεσματικότητα της υπεράσπισης στο πλαίσιο της διεξαγόμενης δίκης.

Η βάνουσα κακοποίηση του τεκμηρίου της αθωότητας, με τον προκαταβολικό στιγματισμό και διασυρμό των κατηγορουμένων, ήδη από το στάδιο της αστυνομικής προανάκρισης, τείνει να αποτελέσει, δυστυχώς, καθημερινό και παγιωμένο φαινόμενο. Είναι γνώριμες σε όλους οι οικτρές εικόνες κατά την προσαγωγή των κατηγορουμένων, με τις κάμερες και τους φωτογράφους να αφήνονται ανενόχλητοι να τους απαθανατίζουν, χωρίς κανείς να συγκινείται από την απελπισμένη τους προσπάθεια να κρύψουν τα πρόσωπα τους, ενώ συχνά έξω από τα ανακριτικά και εισαγγελικά γραφεία διεξάγεται η ραδιοτηλεοπτική προανάκριση. Κανείς δε δείχνει να ενδιαφέρεται για την ποινική τιμώρηση των αυτόφωρων αυτών εγκλημάτων, που διαπράττονται σε βάρος των κατηγορουμένων, μπροστά στα μάτια και με την ανοχή των δικαστικών αρχών.

Η βλάβη που υφίσταται ο τηλεοπτικά διαπομπευόμενος και δικαζόμενος κατηγορούμενος, πριν μάλιστα την απόφαση του δικαστηρίου, είναι ανεπανόρθωτη και μη αναστρέψιμη, έστω και αν αθωωθεί μετά από κάποια χρόνια. Κάποιες φορές δε, είναι αμφίβολο αν μπορεί να αντέξει ψυχικά, ηθικά αλλά και βιολογικά ακόμα, μια τέτοια παρατεινόμενη δοκιμασία.

Από το άλλο μέρος, δεν μπορεί να παραγνωρίσει κανείς ότι ο κατηγορούμενος αναμένει από το συνήγορο του να σεβαστεί το δικαίωμα της σιγής το οποίο έχει και που μπορεί να παραβιαστεί με τη συμπεριφορά του συνηγόρου. Υπάρχει επίσης το ενδεχόμενο η θέση του κατηγορουμένου να καταστεί δυσχερέστερη, στην περίπτωση κατά την οποία η επιχειρηματολογία του υπερασπιστή δεν είναι πειστική, όταν η θέση του κατηγορουμένου είναι δυσχερής, γεγονός το οποίο δημιουργεί εκ των προτέρων, ένα δυσμενές ψυχολογικό κλίμα.

Όσον αφορά τη διαδικασία στο ακροατήριο, οι παραπάνω κίνδυνοι αυτής της μορφής δεν είναι τόσο έντονοι εξαιτίας των λίγων ευκαιριών που δίδονται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης να έλθουν σε επαφή με τους συνηγόρους υπεράσπισης προκειμένου να τους αποσπάσουν πληροφορίες πέραν εκείνων που αντλούν από την ακροαματική διαδικασία. Στα μικτά, όμως, ορκωτά δικαστήρια, των οποίων το αντικείμενο παρουσιάζει συνήθως ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κοινή γνώμη και στα οποία δίνεται η ευκαιρία σε φιλόδοξους δικηγόρους να αναδειχτούν, οι τελευταίοι είναι περισσότερο επιρρεπείς στο να δίνουν πληροφορίες που ενδεχομένως να αποβεί σε βάρος της υπερασπιστικής τακτικής τους.

Γενικότερα, και σύμφωνα με τα παραπάνω, τη στάση του συνηγόρου απέναντι και στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης θα πρέπει να καθορίζει η μονομέρεια του έργου του. Πέραν, δηλαδή, του γεγονότος ότι ο συνηγόρος, ως σημαντικός παράγοντας της δίκης, θα πρέπει να συμβάλλει στην ανεύρεση της αλήθειας, οι όλες προσπάθειες του θα πρέπει να τείνουν στην αθώωση του κατηγορουμένου ή, τουλάχιστον, στην ηπιότερη τιμωρία του. Εφόσον, το ελάχιστον περιεχόμενο του μονομερούς έργου του συνηγόρου είναι ότι, και παρά την πεποίθηση του για την ενοχή του πελάτη του, και παρά την τυχόν ομολογία του τελευταίου ότι τέλεσε την αξιόποινη πράξη, θα πρέπει να ζητήσει την αθώωση του, είναι ευνόητο ότι η ανταπόκριση του στις «κρούσεις» των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης προς αυτόν, θα πρέπει να συμβαδίζει προς αυτήν την μονομέρεια του έργου του που από τη φύση του αποτελεί και την ουσία του λειτουργήματος του.

E. Συμπεράσματα

Τα γενικότερα συμπεράσματα τα οποία μπορούν να εξαχθούν από όσα παραπάνω έχουν εκτεθεί είναι κυρίως τα εξής: Στις σχέσεις συνηγόρου υπεράσπισης και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, με οποιαδήποτε μορφή και αν εμφανίζονται αυτά, η τήρηση εκ μέρους αμοιτέρων ενός κώδικα δεοντολογίας, θα πρέπει να αποτελεί τη βάση προκειμένου και η αρχή της δημοσιότητας να τηρείται αλλά και ο σεβασμός στα δικαιώματα του κατηγορουμένου να εξασφαλίζεται δια μέσου του συνηγόρου του. Η ενημέρωση της κοινής γνώμης από τον γραπτό λόγο και ηλεκτρονικό τύπο είναι ασφαλώς απαραίτητη, προκειμένου να ελέγχονται οι ενέργειες, οι παραλείψεις και η γενικότερη συμπεριφορά των κρατικών οργάνων αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι η πληροφόρηση θα πρέπει να γίνεται σε βάρος του τεκμηρίου της αθωότητας του κατηγορουμένου και των δικαιωμάτων του, πολλές φορές, συνταγματικά κατοχυρωμένων. Ο σεβασμός, όμως, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης προς τον συνηγόρο και κατ' επέκταση προς τον κατηγορούμενο, προϋποθέτει απαραίτητα γενικές τουλάχιστον γνώσεις του αντικειμένου τους προκειμένου να μην υπάρχουν ανεπιθύμητες ενέργειες.

Τέλος, όπως έχει επισημανθεί, ένα δίκαιο σύστημα διοίκησης της δικαιοσύνης εξαρτάται και από την γενικότερη συμπεριφορά των δικηγόρων προς τους παράγοντες της δίκης. Για το λόγο αυτό συνιστάται στους δικηγορικούς συλλόγους να μεριμνούν για τη συμπεριφορά των μελών τους.

4.5 Αντιμετώπιση ζητήματος σε άλλες χώρες του κόσμου

A. Αγγλία³⁸

Με αφορμή σχετικά δημοσίευμα της εφημερίδας “Daily Mirror” τέθηκε σε ισχύ στην Αγγλία η παράγραφος (section) 41 της Criminal Justice Act του έτους 1925 με την οποία απαγορεύθηκε όχι μόνο η λήψη φωτογραφιών από την ποινική διαδικασία, αλλά και η εντός του δικαστηρίου ιχνογράφηση με το χέρι, προς το σκοπό δημοσιεύσεως δια του τύπου, εικόνων, πορτραίτων ή σκίτσων των δικαστών, των ενόρκων, των κατηγορουμένων και των μαρτύρων. Οι απαγορεύσεις αυτές ισχύουν όχι μόνο για την αίθουσα συνεδριάσεων του δικαστηρίου, αλλά και για ολόκληρο το δικαστικό κατάστημα (κτήριο), όταν σ' αυτό βρίσκονται και κυκλοφορούν οι δικαστές, οι ένορκοι, οι κατηγορούμενοι και οι μάρτυρες. Τα αγγλικά δικαστήρια επεξέτειναν ερμηνευτικώς

³⁸Βλ. Πλαγιανάκο Γ., Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, σελ 18 επ.

τις ως άνω απαγορεύσεις και για τη ραδιοφωνική και για την τηλεοπτική μετάδοση των δικών. Θα πρέπει να τονισθεί ότι η απαγόρευση αυτή στην Αγγλία - Ουαλία είναι ιδιαίτερα αυστηρή αφού απαγορεύεται οποιαδήποτε τηλεοπτική λήψη εικόνας από την αίθουσα της συνεδριάσεως του δικαστηρίου, όχι μόνο κατά τη διάρκεια της κυρίας διαδικασίας, αλλά και πριν από την έναρξη και μετά τη λήξη της συνεδριάσεως του δικαστηρίου, επί πλέον δε και κατά τα διαλείμματα των συνεδριάσεων του δικαστηρίου.

Κατά την παράγραφο 9 της Contempt of Court Act του έτους 1981 το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει την εν όλω ή εν μέρει μαγνητοφώνηση της συζητήσεως στην ποινική διαδικασία, αλλά μόνο προς διευκόλυνση της συντάξεως ενός δικαστικού «ρεπορτάζ», που θα δημοσιευθεί στον έντυπο τύπο, ενώ απαγορεύεται η αυτούσια ραδιοφωνική μετάδοση της εν λόγω μαγνητοφωνημένης συζητήσεως.

Ως λόγοι που οδήγησαν στις ως άνω απαγορεύσεις αναφέρονται στην Αγγλία οι εξής: η διεξαγωγή δίκαιης δίκης, χωρίς επηρεασμό ή ενόχληση των δικαστών, των μαρτύρων (διευκόλυνση της αυθόρμητης και ανεπηρέαστης καταθέσεως τους) και των κατηγορουμένων (διευκόλυνση της απρόσκοπτης υπερασπίσεως τους). Σε μια απόφαση άγγλου δικαστή του έτους 1977 αναφέρεται ότι «η νομολογία των δικαστηρίων δεν μπορεί να λειτουργήσει ομαλώς, αν οι δικαστές ή οι μάρτυρες τελούν υπό την πίεση και την οδυνηρή ή δυσάρεστη αίσθηση ότι μπορεί να φωτογραφηθούν και αν ο εκάστοτε ρόλος τους στη διαδικασία θα πρέπει να τελεί σε αναμονή του ότι όλες οι χειρονομίες τους, οι κινήσεις τους, η εκάστοτε ψυχική τους διάθεση, τα βλέμματα και οι παρατηρήσεις τους θα μπορούν να αποτυπωθούν και να προβληθούν αργότερα δια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης». Κατά των απαγορεύσεων αυτών και υπέρ της υπό ορισμένες προϋποθέσεις ραδιοτηλεοπτικής, εν όλω ή εν μέρει, μετάδοσης των δικών, κατόπιν αδείας του δικαστηρίου, εκτιμώντας τις περιστάσεις σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, έχουν ταχθεί μερικοί άγγλοι νομομαθείς, των οποίων όμως οι απόψεις θεωρούνται μεμονωμένες.

B. Αυστραλία

Στην Αυστραλία δεν υπάρχει ρητή διάταξη για απαγόρευση της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης. Κατά κανόνα το επιτρεπτό ή μη της τηλεοπτικής μετάδοσης απόκειται στην κρίση του δικαστηρίου. Καίτοι η τάση των δικαστηρίων στην Αυστραλία, υπό την επίδραση και του θεσμού του Contempt of Court, είναι να αρνούνται κατά κανόνα να επιτρέψουν τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης, εν τούτοις υπάρχουν πολλές περιπτώσεις κατά τις οποίες τα αυστραλιανά δικαστήρια επέτρεψαν τη ραδιοφωνική μετάδοση δικών. Πάντως για το επιτρεπτό ή μη της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης δε φαίνεται να υπάρχουν ενιαίως εφαρμοζόμενοι κανόνες και τα αυστραλιανά δικαστήρια άλλοτε απαιτούν προς τούτο τη συναίνεση των μετεχόντων στη δίκη προσώπων και άλλοτε επιτρέπουν τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση παρά τις αντιρρήσεις των εν λόγω προσώπων.

Γ. Αυστρία

Στην Αυστρία υπάρχει ρητή διάταξη περί απαγορεύσεως της τηλεοπτικής μετάδοσης των δικών. Ειδικότερα, στο άρθρο 22 του αυστριακού νόμου περί Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του έτους 1981 (osterreichische Mediengesetz), που ίσχυσε από 1-1-1982, ορίζεται ότι «απαγορεύεται η τηλεοπτική και ραδιοφωνική ή με φιλμ λήψη ή μετάδοση εικόνων από τις δικαστικές συνεδριάσεις». Κατά τον ίδιο νόμο (άρθρο 23) συνιστά αξιόποινη πράξη η σε μέσο μαζικής ενημέρωσης (μετά την παραπομπή του κατηγορουμένου και πριν από το πέρας της κυρίας διαδικασίας σε δικαστήριο πρώτου βαθμού) διατύπωση πρόβλεψης για την έκβαση της δίκης ή αξιολόγηση αποδεικτικού

μέσου κατά τρόπο που να μπορεί να επηρεάσει την έκβαση της δίκης (απαιτείται δόλος και δεν αρκεί αμέλεια). Η διάταξη όμως αυτή (του άρθρου 23) δε φαίνεται να έχει ευρύτερη εφαρμογή στην Αυστρία, γι' αυτό και χαρακτηρίζεται ως «νεκρό δίκαιο» («totes Recht»).

Δ. Γαλλία

Στη Γαλλία η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των ποινικών δικαστηρίων θεσπίζεται από τα άρθρα 306, 400, 512 και 535 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Code de procedure penale), αλλά και κατά τη νομολογία τόσο του Γαλλικού Ακυρωτικού (Cour de Cassation) όσο και του Συμβουλίου της Επικρατείας (Conseil d'Etat) η δημοσιότητα των δικαστικών συνεδριάσεων θεωρείται ως γενικότερη θεμελιώδης αρχή του δικονομικού δικαίου. Στην έννοια πάντως αυτής της «δημοσιότητας» των δικαστικών συνεδριάσεων δεν περιλαμβάνεται και η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης και γι' αυτό κατέστη δυνατή στη Γαλλία η ισχύς του νόμου της 11ης Ιουλίου 1985.

Μετά από ζοηρές επί του θέματος συζητήσεις στο γαλλικό Κοινοβούλιο, με αντιτιθέμενες (σε σχέση με το επιτρεπτό ή μη της τηλεοπτικής μετάδοσης των δικών) εκατέρωθεν απόψεις, ψηφίστηκε και ισχύει ήδη στη Γαλλία ο νόμος Νο 85-699 της 11 Ιουλίου 1985 (γνωστός ως «Loi Badinter», από το όνομα του τότε Υπουργού της Δικαιοσύνης της σοσιαλιστικής κυβερνήσεως, επί Φρανσουά Μιτεράν), με τον οποίο νόμο ορίζονται τα ακόλουθα:

α) Επιτρέπεται η βιντεοσκόπηση (όχι όμως η τηλεοπτική μετάδοση) μιας ποινικής δίκης, η οποία παρουσιάζει ενδιαφέρον για να ενταχθεί στα ιστορικά αρχεία για τη δικαιοσύνη.

β) Αρμόδιος για να αποφασίσει (πριν από την έναρξη της δίκης) πότε συντρέχει η ως άνω υπό στοιχείο α περίπτωση είναι ο πρώτος Πρόεδρος της Cour de Cassation («Αρείου Πάγου») για τις δίκες που θα διεξαχθούν ενώπιον του Εφετείου και ο πρώτος Πρόεδρος εκάστου Εφετείου για τις δίκες που θα διεξαχθούν ενώπιον των λοιπών ποινικών δικαστηρίων της περιφέρειας του οικείου Εφετείου. Οι εν λόγω Πρόεδροι οφείλουν, πριν αποφασίσουν, να ακούσουν τις απόψεις των διαδίκων, της εισαγγελικής αρχής, του δικαστή που θα προεδρεύσει στη δίκη και μιας ειδικής συμβουλευτικής Επιτροπής. Κατά της αποφάσεως των ως άνω Προέδρων για βιντεοσκόπηση της δίκης παρέχεται δικαίωμα προσφυγής ενώπιον της Cour de Cassation (Αρείου Πάγου). Άξιο μνείας είναι ότι με την από 18-3-1994 απόφαση του ποινικού τμήματος της Cour de Cassation («Αρείου Πάγου») ο κατηγορούμενος δεν έχει το δικαίωμα, υπό την επίκληση του δικαιώματος επί της ίδιας αυτού εικόνας και επί της ίδιας αυτού προσωπικότητας, να αντιταχθεί στην επιτραπέια για τα ιστορικά αρχεία βιντεοσκόπηση της διεξαγωγής της δίκης.

γ) Αν επιτραπεί και όταν περατωθεί η βιντεοσκόπηση της διεξαγωγής της δίκης, ο Πρόεδρος του δικαστηρίου παραλαμβάνει τη βιντεοκασέτα και με έγγραφο του τη διαβιβάζει στο διευθυντή των γενικών αρχείων του κράτους προς φύλαξη.

δ) Κατά τα πρώτα είκοσι χρόνια από τη βιντεοσκόπηση της διεξαγωγής της δίκης επιτρέπεται να ιδεί κάποιος και να συμβουλευθεί τη βιντεοκασέτα μόνο για ιστορικούς και επιστημονικούς σκοπούς και μόνο μετά από άδεια των Υπουργών Δικαιοσύνης και Πολιτισμού.

ε) Μετά την πάροδο είκοσι ετών και μέχρι το πενήκοστο έτος από τη βιντεοσκόπηση της δίκης μπορεί κάποιος να συμβουλευθεί ελεύθερα τη βιντεοκασέτα, όχι όμως για αναπαραγωγή ή ραδιοφωνική ή τηλεοπτική μετάδοση, για την οποία απαιτείται προηγούμενη άδεια της δικαστικής αρχής.

στ) Μετά την πάροδο πενήντα ετών από τη βιντεοσκόπηση της δίκης μπορεί οποιοσδήποτε ελεύθερα όχι μόνο να συμβουλευθεί τη βιντεοκασέτα, αλλά και να την αναπαραγάγει και να τη μεταδώσει ραδιοφωνικώς και τηλεοπτικώς.

Εξαίρεση από τις ως άνω διατάξεις του νόμου της 11 Ιουλίου 1985 εισήχθη στη Γαλλία με το νόμο 90-615 της 13-7-1990, με τον οποίο ορίστηκε ότι, προς καταπολέμηση του ρατσισμού, του αντισημιτισμού και της ξενοφοβίας, μπορεί να επιτραπεί με δικαστική απόφαση η με οπτικοακουστικά ηλεκτρονικά μέσα λήψη εικόνων από δίκες για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Αλλά η αναπαραγωγή και η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της επιτραπέιας βιντεοσκόπησης της διεξαγωγής των δικών αυτών μπορεί να γίνει μόνο μετά από δικαστική απόφαση και πάντοτε μετά την τελεσιδικία της ποινικής (καταδικαστικής ή αθωωτικής) αποφάσεως.

Ε. Γερμανία

Στη Γερμανία η δημοσιότητα των δικαστικών συνεδριάσεων θεσπίζεται από το αρθρ. 169 εδ. 1 του GVG, αλλά, κατά την κρατούσα στη γερμανική θεωρία και νομολογία γνώμη, η έννοια της «δημοσιότητας» δεν περιλαμβάνει και την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης.

Στο άρθρο 169 του Οργανισμού των δικαστηρίων (GVG) οριζόταν αρχικώς ότι η διαδικασία στο δικαστήριο είναι δημόσια και ότι δημοσίως απαγγέλλονται και οι δικαστικές αποφάσεις. Το έτος 1964 προστέθηκε δια νόμου δεύτερο εδάφιο στο εν λόγω άρθρο 169 του GVG, με το οποίο ορίστηκε ότι απαγορεύεται η προς το σκοπό δημόσιας προβολής ή δημοσιεύσεως του περιεχομένου τους μαγνητοφώνηση συζητήσεων και ραδιοτηλεοπτική ή με «Film» λήψη εικόνων από την ενώπιον του δικαστηρίου διαδικασία. Ως προς τη διάταξη αυτή πρέπει να λεχθούν τα εξής:

α) Η ως άνω απαγόρευση του αρθρ. 169 εδ. 2 του GVG, κατά την κρατούσα στη Γερμανία γνώμη, περιλαμβάνει και την απαγγελία της δικαστικής αποφάσεως. Πρέπει να λεχθεί ότι στο νομοσχέδιο που είχε κατατεθεί στη γερμανική Βουλή εξαιρούνταν από την απαγόρευση η απαγγελία της δικαστικής αποφάσεως, αλλά κατά την ψήφιση του νομοσχεδίου στη γερμανική Βουλή απαλείφθηκε αυτή η εξαίρεση. Εν τούτοις, με κατάλληλη ερμηνεία η απαγόρευση αυτή δεν ισχύει για την τηλεοπτική μετάδοση της απαγγελίας αποφάσεων του Γερμ ΣυντΔικ.

β) Η απαγόρευση είναι απόλυτη και ισχύει και αν ακόμη όλοι οι διάδικοι και το δικαστήριο συμφωνούν για την ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης.³⁹

γ) Όπως ορίζεται στην ως άνω διάταξη του αρθρ. 169 εδ. 2 του GVG η εν λόγω απαγόρευση ισχύει μόνο όταν η μαγνητοφώνηση ή η ραδιοτηλεοπτική λήψη κλπ. γίνεται «προς το σκοπό δημόσιας προβολής ή δημοσιεύσεως του περιεχομένου τους» και επομένως επιτρέπεται αν γίνεται προς άλλο σκοπό, όπως π.χ. η μαγνητοφώνηση των καταθέσεων των μαρτύρων για τα πρακτικά της συνεδριάσεως, ή η οπτικοακουστική λήψη από τη διαδικασία για τις ανάγκες της διασκέψεως του δικαστηρίου, ή της συντάξεως της δικαστικής αποφάσεως.

δ) Η απαγόρευση δεν ισχύει πριν από την έναρξη ή μετά το πέρας της συνεδριάσεως του δικαστηρίου, επίσης δεν ισχύει και κατά τα διαλείμματα των συνεδριάσεων του δικαστηρίου, επιφυλασσομένης όμως και για τις περιπτώσεις αυτές της ισχύος των διατάξεων περί προστασίας του δικαιώματος της προσωπικότητας των μετεχόντων στη δίκη προσώπων. Το δικαίωμα όμως της προσωπικότητας των προσώπων αυτών, όπως δέχθηκε το Γερμ.Συντ.Δικ. με την από 21-7-2000 απόφαση του, υπερισχύει του δικαιώματος της πληροφόρησης του κοινού δια της τηλεοράσεως μόνο όταν, λόγω ειδικών περιστάσεων, υπάρχει φόβος ότι η τηλεοπτική μετάδοση των πριν από την έναρξη ή των μετά τη λήξη της συνεδριάσεως του δικαστηρίου ή των κατά διαλείμματα λαμβανομένων τηλεοπτικών εικόνων των προσώπων αυτών (μετεχόντων στη δίκη) μπορεί να προκαλέσει στο μέλλον στα πρόσωπα αυτά σημαντικές βλάβες. Με την

³⁹ Βλ. την από 24.1.2001 Απόφαση του Γερμ.Συντ.Δικ. σε JZ 2001, σελ. 708

αιτιολογία αυτή το Γερμ.Συντ.Δικ. επέτρεψε με την ως άνω από 21-7-2000 απόφαση του την τηλεοπτική λήψη των εικόνων των δικαστών ποινικού δικαστηρίου πριν από την έναρξη ή μετά τη λήξη της κυρίας διαδικασίας ή κατά τα διαλείμματα της δίκης.

Στ. ΗΠΑ

Στις ΗΠΑ παρατηρείται το φαινόμενο της από το έτος 1920 βαθμηδόν εξελίξεως από την πλήρη απαγόρευση της κινηματογράφησης (για ταινίες επικαίρων) και αργότερα της απαγόρευσης της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης των δικών (ακόμη και κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960) μέχρι του να επιτραπεί τελικώς, στις περισσότερες (στις 48 από τις εν συνόλω 50) Πολιτείες των ΗΠΑ, η τηλεοπτική μετάδοση (υπό διάφορες εκάστοτε προϋποθέσεις) των ενώπιον των δικαστηρίων των επί μέρους Πολιτειών διεξαγόμενων δικών (όχι όμως και των δικών που διεξάγονται ενώπιον των ομοσπονδιακών δικαστηρίων των ΗΠΑ). Η εξέλιξη αυτή οδήγησε μάλιστα στη δημιουργία (το έτος 1991) στη Νέα Υόρκη ενός ειδικού προς τούτο τηλεοπτικού σταθμού (γνωστού ως «Court - TV»), από τον οποίο καθ' όλο το 24ωρο γίνεται τηλεοπτική μετάδοση των διεξαγόμενων στα δικαστήρια των επί μέρους Πολιτειών δικών (ή αναμετάδοση βιντεοσκοπημένων αποσπασμάτων από τις δίκες αυτές ή σχετικών συζητήσεων κτλ.). Η υπερβολή σε μερικές Πολιτείες των ΗΠΑ έχει φθάσει μέχρι τέτοιου σημείου, ώστε να συζητείται υπό ποιες προϋποθέσεις θα είναι επιτρεπτή η τοποθέτηση τηλεοπτικής κάμερας για την εν όλω ή εν μέρει τηλεοπτική καταγραφή ή μετάδοση της διασκέψεως των ενόρκων προς έκδοση της ετυμηγορίας τους και σε μερικές περιπτώσεις σε ορισμένες Πολιτείες να έχει επιτραπεί περιστασιακώς η μαγνητοφώνηση μέρους των συζητήσεων των ενόρκων στην αίθουσα των διασκέψεων, όπως ειδικότερα εκτίθεται παρακάτω. Εν τούτοις θα πρέπει να τονισθεί ότι μετά την κατά το έτος 1995 επιτραπέυσα τηλεοπτική μετάδοση της ποινικής δίκης του Simpson από το ποινικό δικαστήριο (με ενόρκους) στο Λος Άντζελες της Καλιφόρνια και τις υπερβολές στις οποίες οδήγησε η τηλεοπτική μετάδοση αυτής της δίκης, σημειώθηκαν τέτοιες αντιδράσεις στις ΗΠΑ (ιδίως μεταξύ του δικαστικού κόσμου), ώστε να εμφανίζεται στις ΗΠΑ έντονη τάση περιορισμού των τηλεοπτικών μεταδόσεων των δικών, όπως ειδικότερα εκτίθεται παρακάτω.

Η αρχή της «δημοσιότητας» της ποινικής διαδικασίας θεσπίζεται στις ΗΠΑ από την κατά το έτος 1791 προστεθείσα στο Σύνταγμα των ΗΠΑ έκτη τροποποίηση, στην οποία ορίζεται ότι «σε όλες τις ποινικές διώξεις ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να δικασθεί ταχέως και δημοσίως από αμερόληπτο ορκωτό δικαστήριο της Πολιτείας». Η έννοια της «δημοσιότητας» των δικαστικών συνεδριάσεων στις ΗΠΑ περιλαμβάνει το δικαίωμα εκάστου να παρακολουθήσει τη δίκη στην αίθουσα του δικαστηρίου (και το δικαίωμα των εκπροσώπων του τύπου να παρακολουθούν τη δίκη στην αίθουσα του δικαστηρίου και στη συνέχεια να κάνουν δικαστικό «ρεπορτάζ», κατ' εφαρμογή της πρώτης τροποποίησης του Συντάγματος των ΗΠΑ περί ελευθερίας του τύπου). Αλλά η εν λόγω κατά το Σύνταγμα των ΗΠΑ έννοια της «δημοσιότητας» δεν περιλαμβάνει και την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, το επιτρεπτό ή μη της οποίας ανατίθεται συνήθως, κατά τους ισχύοντες νόμους, στο δικαστή ή στο δικαστήριο. Έτσι εξηγείται το ότι στις ΗΠΑ σε άλλα δικαστήρια επιτρέπεται και σε άλλα απαγορεύεται η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, χωρίς ούτε στη μια, ούτε στην άλλη περίπτωση να γεννώνται θέματα αντισυνταγματικότητας.

Στις ΗΠΑ υπάρχουν ομοσπονδιακά δικαστήρια και δικαστήρια των επί μέρους Πολιτειών. Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στη Γερμανία (όπου υπάρχουν μόνο Ανώτατα, για όλη τη Γερμανία, ομοσπονδιακά δικαστήρια, χωρίς να υπάρχουν κατώτερα ομοσπονδιακά δικαστήρια στα επί μέρους γερμανικά κρατίδια - «Länder», τα οποία έχουν τα δικά τους πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια δικαστήρια), στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, εκτός από το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο (Supreme

Court of USA), υπάρχουν και 13 ομοσπονδιακά Εφετεία (US Courts of Appeals) και 94 ομοσπονδιακά πρωτοβάθμια δικαστήρια (US District Courts), στα οποία υπάγονται οι ειδικώς από τους ομοσπονδιακούς νόμους οριζόμενες υποθέσεις. Οι δικαστές στα ομοσπονδιακά δικαστήρια διορίζονται από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ, μετά από επικύρωση του διορισμού τους από την αμερικανική Γερουσία και είναι ισόβιοι. Οι επί μέρους Πολιτείες των ΗΠΑ έχουν η κάθε μια τα δικά της δικαστήρια (πρωτοβάθμια, Εφετεία και σε πολλές πολιτείες Ανώτατα Δικαστήρια της Πολιτείας), στα οποία υπάγονται όλες οι υποθέσεις και οι διαφορές που ανακύπτουν εντός των ορίων της Πολιτείας και δεν έχουν υπαχθεί με ομοσπονδιακούς νόμους στα ομοσπονδιακά δικαστήρια. Κάθε Πολιτεία διορίζει τους δικαστές της Πολιτείας με διάφορα συστήματα διορισμού (διορισμός από τον κυβερνήτη της Πολιτείας, εκλογή δικαστών απ' ευθείας από το λαό της Πολιτείας κτλ) για θητεία ορισμένου χρόνου. Εκείνο που έχει εν προκειμένω σημασία είναι ότι στα μεν ομοσπονδιακά δικαστήρια απαγορεύεται η τηλεοπτική μετάδοση των δικών, ενώ αντιθέτως στα δικαστήρια που υπάρχουν στις 48 (από τις 50 εν συνόλω) επί μέρους Πολιτείες των ΗΠΑ επιτρέπεται (υπό διάφορες εκάστοτε προϋποθέσεις) η τηλεοπτική μετάδοση των δικών.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η νομοθεσία για την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης είναι πεδίο έντονης αμφισβήτησης αλλά και δημιουργικής σκέψης. Τα αλληπάλληλα νομοθετήματα καταδεικνύουν ακριβώς αυτή την αμφιταλάντευση ανάμεσα στην ανάγκη μίας δημοκρατικής κοινωνίας να πληροφορεί τους πολίτες της για τα δρώμενα στο χώρο της δικαιοσύνης, προκειμένου να ενισχύει και την εμπιστοσύνη τους προς αυτήν, και την υποχρέωση αυτής να προστατεύει ταυτόχρονα τα δικαιώματα των παραγόντων της δίκης.

Ιδιαίτερα σημαντικός αναδεικνύεται στα πλαίσια της δίκης ο ρόλος του συνηγόρου ο οποίος μέσα από τον θεσμικό ρόλο που έχει αναλάβει εκπροσωπεί τον κατηγορούμενο, γεγονός που του παρέχει ένα βήμα τέτοιο ώστε να συνδιαλέγεται με τα ΜΜΕ. Οφείλει, λοιπόν, να χρησιμοποιήσει αυτή τη δημοσιότητα κατά τρόπο συνετό έτσι ώστε να προστατεύσει τα συμφέροντα του κατηγορούμενου και όχι προκειμένου να αυτοπροβληθεί.

Μελετώντας τον τρόπο που ορισμένες αλλοδαπές έννομες τάξεις αντιμετωπίζουν το ζήτημα της τηλεοπτικής κάλυψης της δίκης θα λέγαμε ότι στις περισσότερες εξ αυτών η τάση είναι να απαγορεύεται η τηλεοπτική κάλυψη και μόνο υπό ορισμένες αυστηρές προϋποθέσεις να είναι αυτή επιτρεπτή.

6. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τηλεοπτική μετάδοση της δίκης

Η δημοσιότητα της δίκης είναι μία βασική αρχή σε μία δημοκρατική κοινωνία η οποία επιθυμεί να είναι τέτοια στην ουσία της γι' αυτό άλλωστε και καθιερώνεται συνταγματικά με το αρθ. 93 παρ. 2 του Συντάγματος. Ειδικά η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης προβλέπεται νομοθετικά από τον πιο πρόσφατο ν. 3090/2002. Διατάξεις έχουν, επίσης, τεθεί προκειμένου να οριοθετούν τη συμπεριφορά του συνηγόρου έτσι ώστε να μην παραβιάζονται τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, αν και κάτι τέτοιο επαφίεται κατά βάση στον επαγγελματισμό και την ευσυνειδησία του ίδιου του συνηγόρου. Εκτεταμένη νομοθετική και νομολογιακή αντιμετώπιση του ζητήματος παρουσιάζεται και σε άλλες χώρες του κόσμου.

SUMMARY

Television Broadcast of the Trial

Publicity of the trial is a fundamental principle of a democratic society which desires to be such in its substance and therefore is established constitutionally through item 93 paragraph 2 of the Greek Constitutional Law. Especially television broadcast of the trial is established legislatively by the most recent law 3090/2002. Laws have also been set to delimit behavior of attorneys so that the rights of the accused are not prejudiced, although something like that basically falls to professionalism and conscientiousness of the attorney him/herself. Extensive legal and case-law treatment of the issue is also faced to other countries.

7. ΛΗΜΜΑΤΑ

- Δημοσιότητα της Δίκης
- Άμεση Δημοσιότητα
- Έμμεση Δημοσιότητα
- ΜΜΕ
- Τηλεοπτική Μετάδοση της Δίκης
- Συνήγορος
- Αλλοδαπό Δίκαιο

(English)

- Publicity of the Trial
- Direct Publicity
- Indirect Publicity
- Mass Media
- Television Broadcast of the Trial
- Attorney
- Foreign Right

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρουλάκης Ν.**, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994
- Δαγτόγλου Π.**, Διοικητικό δικονομικό δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994
- Δημητράτος**, ΝοΒ 39/1992, σελ, 342 επ
- Δημητρόπουλος**, Συνταγματικά δικαιώματα – Ειδικό μέρος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2005
- Β. Ζησιάδης**, Για τον δικηγόρο ή τον συνήγορο κάμπτεται η υποχρέωση προς μαρτυρία στην ποινική δίκη; Χρονικό σημείο της δημιουργίας του επαγγελματικού απορρήτου, Ενημερωτικό Δελτίο Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης, αριθ. 3, Θεσσαλονίκη, 1984
- Β. Ζησιάδης**, Μέσα μαζικής ενημέρωσης και εγκληματικότητα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003
- Καλφάλης**, Η δημοσιότητα στην ποινική δίκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1986
- Κεραμέας Κ.**, Αστικό δικονομικό δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1986
- Κονδύλης, Μαθίας, Μανιώτης, Κρουσταλάκης, Μανωλεδάκης**, Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων και τα ΜΜΕ, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993
- Κοτσαλής-Τριανταφύλλου**, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ποινικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2007
- Ε. Κρουσταλάκης**, Η κάλυψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της προδικασίας στην ποινική δίκη, Υπεράσπιση, 4/1993, σελ. 820
- Μ. Κωστής**, Εγχειρίδιον της Ποινικής Δικονομίας, εκδ. 4η από τον Α. Μπουρόπουλο, Αθήναι, 1938
- Λεμπέσης**, Κοινωνιολογία του Τύπου, Εκδόσεις Αρσενίδης, Αθήνα 1992
- Λίβρα Ν.**, Η ποινική δίκη ως αποικία των ΜΜΕ, εις Σύλλογο Αποφοίτων Κολλεγίου Αθηνών, Δικαιοσύνη και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, 1ο Νομικό Συνέδριο, [2-3 Δεκεμβρίου 1994], Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1994
- Κολιοκώστας Γ**, Στην 7/28-1-94 Εισαγγελική Γνωμοδότησή του, δημοσιευμένης στα Ποιν.Χρ. ΜΔ', σελ. 878 επ με παρατήρηση Αγγ. Κωνσταντινίδη
- Ι. Μανωλεδάκης**, Μελέτες Ποινικού Δικαίου- Εγκληματολογίας-Ιστορίας του Εγκλήματος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2007
- Ι. Μανωλεδάκης**, Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην ποινική δίκη, Υπεράσπιση, 1/1965, σελ. 5.
- Ι. Μανωλεδάκης**, Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του Ποινικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1988
- Μαυριάς Κ.**, Συνταγματικό δίκαιο, Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
- Μπουρόπουλος**, Ερμηνεία των περί Τύπου Νόμων, Εκδόσεις Ν. Σάκκουλας 1958
- Τιμητικός Τόμος για τον Γ. Α. Μαγκακη**, Ποινικό Δίκαιο- Ελευθερία- Κράτος Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1999
- Πλαγιανάκος Γ.**, Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002
- Cl. Roxin**, εις «Δικαιοσύνη και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης» (Συνέδριο οργανωθέν υπό Συλλόγου Αποφοίτων Κολλεγίου Αθηνών), Αντ. Σάκκουλα, 1994
- Σωτηρέλης**, τ.τ Μανωλεδάκη Ι, Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005
- Τ. Φιλιππίδης**, Δικαστική Ψυχολογία, 2α έκδ. Εκδοτικός οίκος Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1986
- Τ. Φιλιππίδης**, (Η παραβίαση της επαγγελματικής εχεμύθειας, ΠΧρ., 1952, Β' σελ. 99)

9. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Α.Ν. 1092/1938
- Ν. 3315/1955
- Ν 1730/1987
- Ν. 2145/1993
- Ν. 2172/1993
- Ν. 3090/2002

10. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- Εφ.Λαρίσης 315/73, Αρμενόπουλος. τεύχος 2α, 1974, σελ. 520
- Εφ. Θεσσαλονίκης 930/1982, Αρμεν. τεύχος 10ο, 1982, σελ. 884.
- Α.Π. 750/1987, Ποιν.Χρον. ΑΖ'/752 επ.
- ΕφΑθ 699, 780, 809, 3244/2003, δίκη 17 Νοέμβρη
- Η από 21.7.00 απόφαση του Γερμ.Συντ.Δικ.
- Η από 24.1.2001 Απόφαση του Γερμ.Συντ.Δικ.

